

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Πανεπιστήμιο Κύπρου
Τμήμα Νομικής

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

«Ποινές στερητικές της ελευθερίας: μέσον τιμωρίας ή σωφρονισμού;
Μια προσέγγιση βασισμένη στην αποκαταστατική δικαιοσύνη.»

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Νικολάου Αίμιλη

Επιβλέπων Καθηγητής : Δρ. Τσίνας Κωνσταντίνος

Αριθμός Λέξεων: 15092

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2023

Copyright © [Νικολάου Αίμιλη, 2023] Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ευχαριστίες

Καθώς ολοκληρώνεται ο κύκλος των μεταπτυχιακών μου σπουδών, πρωτίστως, θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στον κ. Τσίνα Κωνσταντίνο για την πολύτιμη έμπνευση, βοήθεια, την εμπιστοσύνη αλλά και κυρίως για την ευκαιρία που μου έδωσε για την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας.

Θα ήθελα παράλληλα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του τομέα Ποινικής Δικαιοσύνης και Ανθρωπίνων δικαιωμάτων που με τις γνώσεις και τη διδασκαλία τους με βοήθησαν να αποκτήσω πληθώρα νέων γνώσεων.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που πίστεψαν σε αυτή μου την προσπάθεια, την οικογένεια και τους φίλους μου για τη στήριξη, την κατανόηση και το κίνητρο που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	3
Abstract:	6
Πρόλογος	8
Τι είναι το έγκλημα;	10
Τι είναι η ποινή;	12
i. Απόλυτες θεωρίες της ποινής	15
ii. Σχετικές θεωρίες της ποινής	16
iii. Ενωτικές θεωρίες της ποινής	16
<i>Ποινές στερητικές της ελευθερίας</i>	17
<i>Η στέρηση της ελευθερίας είναι εν τέλει τιμωρία ή σωφρονισμός;:</i>	19
Ο σωφρονισμός ως όρος	22
Η «αποτυχία» του σωφρονισμού μέσω της στέρησης της ελευθερίας:	23
Αποκαταστατική δικαιοσύνη	25
Ορισμός αποκαταστατικής δικαιοσύνης	26
Πώς ορίζεται το έγκλημα στην βάση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης	31
Πώς ορίζεται το θύμα και ο δράστης στην βάση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης	32
Θεωρίες της αποκαταστατικής δικαιοσύνης	34
Μαξιμαλιστική και μινιμαλιστική θεωρία	34
Αντιστροφή της ηθικής αποδέσμευσης	34
Κοινωνική και ηθική ανάπτυξη	35
Συναισθηματική και ηθική θεραπεία	35
Επανορθωτική ντροπή	36
Περίγραμμα της αποκαταστατικής δικαιοσύνης:	36
Εφαρμογή αποκαταστατικής δικαιοσύνης	39
Τα κυριότερα μοντέλα διαδικασιών για την επίτευξη της αποκαταστατικής δικαιοσύνης	41
A. Φόρουμ Δικαιοσύνης κοινοτήτων ή φυλών	41
B. Διαπραγμάτευση μέσω της αποζημίωσης	42
Γ. Συνεδρίες κοινοτικών και οικογενειακών ομάδων	42
Δ. Κύκλος καταδίκης	42
Ε. Διαμεσολάβηση μεταξύ θύματος- δράστη	43
Το παράδειγμα των παραδοσιακών τελετουργιών συμφιλίωσης και συγγνώμης Sulh και Musalaha	43

Σύγχρονες τάσεις για την αποκαταστατική δικαιοσύνη- Το ευρωπαϊκό φόρουμ για την αποκαταστατική δικαιοσύνη.....	45
Η αποκαταστατική δικαιοσύνη στην Κύπρο	46
1. Κοινωφελής Εργασία.....	46
2. Εντατική Επιτήρηση.....	47
3. Κατ' οίκον Περιορισμός μέσω Ηλεκτρονικής Επιτήρησης	48
4. Κέντρα ημερήσιας αναφοράς	48
5. Ημερήσια πρόστιμα	49
6. Συμφιλίωση	49
Πρακτική εφαρμογή των αρχών της επανορθωτικής δικαιοσύνης.....	50
Αξιολόγηση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης	51
Καταληκτικά συμπεράσματα.....	56
Κατάλογος Βιβλιογραφίας.....	59
Ελληνόφωνη βιβλιογραφία.....	59
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	60

“La justice ne saurait s’arrêter à la porte des prisons”

Campbell et Fell c. Royaume-Uni, 28-6-1984, § 69

Abstract:

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα αποτελέσει η ανάλυση των εφαρμοσθείσων θεωριών σχετικά με τις στερητικές της ελευθερίας ποινές. Ειδικότερα, η έρευνα και η ανάλυση, της παρούσας, θα επικεντρωθεί στη φύση των εν λόγω ποινών και στο τι επιδιώκεται κατά την επιβολή τους. Περαιτέρω, η παρούσα διπλωματική, μέσα από την ανάλυση, αποσκοπεί στην αποδόμηση των ποινών που τυγχάνουν εφαρμογής σήμερα επιδιώκοντας, παράλληλα, την διεύρυνσή τους με στόχο την διερεύνηση και/ή εξέταση και/ή την ενδεχόμενη δόμηση ενός ανθρωποκεντρικού μοντέλου δικαιοσύνης, βασισμένο στις επιταγές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης.

Ειδικότερα, για την επίτευξη του ως άνω αναφερόμενου σκοπού, η εν λόγω ερευνητική ανάλυση, θα επικεντρωθεί στην αντιπαραβολή του τιμωρητικού και του σωφρονιστικού χαρακτήρα των στερητικών της ελευθερίας ποινών. Παρόλη την διεύρυνση του πνεύματος στις σύγχρονες κοινωνίες παρατηρείται ότι η προσέγγιση του εγκλήματος, δεν έχει απωλέσει την αυστηρά τιμωρητική υφή της, καθότι δίδεται περισσότερη έμφαση στην μομφή του δράστη διά μέσω της τιμωρίας του, παρά στον σωφρονισμό του για να καταστεί δυνατή η μετέπειτα επανένταξή του στο κοινωνικό σύνολο αποτρέποντας τον από οποιαδήποτε παρόμοια και/ή άλλη παραβατική συμπεριφορά. Κατά την αποδόμηση των δύο εκφάνσεων των στερητικών της ελευθερίας ποινών, θα αναλυθεί η βασική επιδίωξη της ποινικής δίκης, ήτοι η αποτροπή του κοινού από παραβατικές συμπεριφορές, από τη μία, και ο σωφρονισμός, - ή ακόμα και διαπαιδαγώγηση του δράστη και/ή των ατόμων που παρουσιάζουν παραβατικές συμπεριφορές, από την άλλη, ούτως ώστε να αποτρέπονται από την επανάληψη οποιασδήποτε περαιτέρω παραβατικής πράξης ή/και συμπεριφοράς.

Απόρροια των ως άνω είναι, η ανάγκη για εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων στις ποινικές κυρώσεις με την αποκαταστατική δικαιοσύνη ως το προτεινόμενο μοντέλο επίλυσης των ως άνω ζητημάτων. Θα επιχειρηθεί επομένως, στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, να γίνει μια ενδεδειγμένη ανάλυση του κατά πόσο η αποκαταστατική δικαιοσύνη δύναται να αποτελέσει ένα μοντέλο εναλλακτικής λύσης, αλλά και εν γένει μια ολοκληρωμένη πρόταση για την αντιμετώπιση

και/ή αποτροπή της εγκληματικότητας. Περαιτέρω, θα γίνει αναφορά στις βασικές επιδιώξεις της αποκαταστατικής δικαιοσύνης και των συστημάτων που έχουν αναπτυχθεί. Θα επισημανθούν τόσο τα πλεονεκτήματα της εφαρμογής του εν λόγω μοντέλου δικαιοσύνης αλλά και οι προβληματισμοί που ανακύπτουν.

Εν κατακλείδι, πρόθεση είναι, στην παρούσα εργασία, να αποκρυσταλλωθούν οι κυριότερες επιδιώξεις των επιβληθεισών ποινών, αντιπαραβάλλοντας την τιμωρία με τον σωφρονισμό μέσω της προσέγγισης της αποκαταστατικής δικαιοσύνης.

Πρόλογος

Η παραδοσιακή προσέγγιση της ποινικής δικαιοσύνης έχει από καιρό τις "ρίζες" της στα τιμωρητικά μέτρα, δίνοντας έμφαση στην τιμωρία και τη φυλάκιση ως τα κύρια μέσα αντιμετώπισης της εγκληματικής συμπεριφοράς. Ωστόσο, όλο και περισσότερα στοιχεία υποδηλώνουν ότι αυτό το τιμωρητικό πρότυπο ενδέχεται να μην είναι ο πιο αποτελεσματικός ή ανθρώπινος τρόπος για την αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας του εγκλήματος και των συνεπειών του. Η παρούσα περίληψη διερευνά την ανάγκη για μια στροφή προς την επανορθωτική δικαιοσύνη, δίνοντας έμφαση στη σοφία της κατανόησης και της θεραπείας έναντι της απλής τιμωρίας των παραβατών.

Το τιμωρητικό μοντέλο, με επίκεντρό του τη φυλάκιση και την απομόνωση, συχνά παραβλέπει τα βαθύτερα αίτια της εγκληματικής συμπεριφοράς και αποτυγχάνει να αντιμετωπίσει τις ανάγκες των θυμάτων και των κοινοτήτων που πλήττονται από το έγκλημα. Αντίθετα, η αποκαταστατική δικαιοσύνη προτείνει ένα εναλλακτικό πλαίσιο που επικεντρώνεται στην αποκατάσταση της βλάβης, στην προώθηση της ανάληψης ευθυνών και στην προαγωγή του σοφρονισμού που επιτυγχάνεται μέσω της κατανόησης των βαθύτερων αιτιών της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Μια βασική πτυχή της αποκαταστατικής δικαιοσύνης έγκειται στην αναγνώριση της ανθρώπινης υπόστασης τόσο των θυμάτων όσο και των δραστών. Αναγνωρίζοντας τον αντίκτυπο του εγκλήματος στα θύματα, η διαδικασία της επανορθωτικής δικαιοσύνης τους παρέχει τη δυνατότητα να εκφράσουν τις εμπειρίες, τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους για επανόρθωση. Αυτός ο ανοιχτός διάλογος όχι μόνο διευκολύνει τη θεραπεία των θυμάτων αλλά επιτρέπει και στους δράστες να κατανοήσουν τις πραγματικές συνέπειες των πράξεών τους πέρα από το τιμωρητικό πρίσμα.

Στη σφαίρα του σοφρονισμού, η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει ότι το εγχείρημα της επανένταξης είναι μια πολυεπίπεδη και πολύπλοκη διαδικασία. Αντί να βλέπει τους παραβάτες απλώς ως δράστες που πρέπει να τιμωρηθούν, η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει τη δυνατότητα για προσωπική ανάπτυξη και μεταβολή. Με τη συμμετοχή των παραβατών στη διαδικασία επίλυσης, η έμφαση μετατοπίζεται από την απλή τιμωρία στην καλλιέργεια της αίσθησης ευθύνης και καταλογισμού ευθυνών για τις πράξεις τους.

Το σημερινό σωφρονιστικό σύστημα συχνά διαιωνίζει έναν κύκλο τιμωρίας, απομόνωσης και υποτροπής. Αντίθετα, τα προγράμματα αποκαταστατικής δικαιοσύνης στοχεύουν στο να σπάσουν αυτόν τον κύκλο, αντιμετωπίζοντας τα βαθύτερα αίτια της εγκληματικής συμπεριφοράς και παρέχοντας χώρο για επανένταξη. Η προσφορά υπηρεσιών αποκατάστασης, συμβουλευτικής και εκπαιδευτικών ευκαιριών στο πλαίσιο του συστήματος δικαιοσύνης μπορεί να ενισχύσει τους παραβάτες να επανενταχθούν στην κοινωνία ως παραγωγικά και υπεύθυνα άτομα.

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη δίνει επίσης μεγάλη έμφαση στη συμμετοχή της κοινότητας. Αναγνωρίζοντας ότι το έγκλημα δεν επηρεάζει μόνο τα άτομα αλλά ολόκληρες κοινότητες, η αποκαταστατική δικαιοσύνη επιδιώκει να συμπεριλάβει την κοινότητα στη διαδικασία επούλωσης και επίλυσης. Με τη συμμετοχή των μελών της κοινότητας στο διάλογο και τη λήψη αποφάσεων, η διαδικασία γίνεται πιο περιεκτική και αντανακλά τη συλλογική γνώση που απαιτείται για την αντιμετώπιση των ευρύτερων κοινωνικών ζητημάτων που συμβάλλουν στην εγκληματική συμπεριφορά.

Επιπλέον, η οικονομική επιβάρυνση από τη διατήρηση μεγάλων σωφρονιστικών συστημάτων αποτελεί σημαντική ανησυχία. Τα προγράμματα επανορθωτικής δικαιοσύνης έχουν αποδείξει τη σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας με τη μείωση των ποσοστών φυλάκισης, την εστίαση στην επανένταξη και την πρόληψη της υποτροπής. Οι πόροι που εξοικονομούνται από μια λιγότερο τιμωρητική προσέγγιση μπορούν να διοχετευθούν σε πρωτοβουλίες που βασίζονται στην κοινότητα, στην εκπαίδευση και στις κοινωνικές υπηρεσίες που αντιμετωπίζουν τα βαθύτερα αίτια του εγκλήματος.

Συμπερασματικά, η ανάγκη για αλλαγή του παραδοσιακού μοντέλου απονομής της δικαιοσύνης προς την αποκαταστατική δικαιοσύνη είναι εμφανής καθώς δίνει έμφαση στην κατανόηση, τη θεραπεία και την αποκατάσταση έναντι των τιμωρητικών μέτρων. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη προσφέρει μια πιο ολιστική και αποτελεσματική προσέγγιση για την αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας της εγκληματικής συμπεριφοράς. Η «κατεύθυνση» προς την αποκαταστατική δικαιοσύνη έγκειται στην αναγνώριση των δυνατοτήτων σωφρονισμού και ανάπτυξης των ατόμων, στην προώθηση της υπευθυνότητας και, τελικά, στην οικοδόμηση ενός συστήματος δικαιοσύνης που αποδίδει μεγαλύτερη αξία στον σωφρονισμό έναντι της τιμωρίας.

Στην παρούσα γίνεται μια προσπάθεια ορισμού των βασικών εννοιών που περιλαμβάνονται στην ποινική διαδικασία, ήτοι του εγκλήματος, της ποινής και του σωφρονισμού. Εν συνέχεια, γίνεται

μια ενδελεχής ανάλυση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, τόσο του ορισμού, όσο και των δυνατοτήτων της, ενώ παράλληλα πώς ορίζονται υπό το πρίσμα τις αποκαταστατικής δικαιοσύνης οι ως άνω αναφερόμενοι βασικοί όροι της ποινικής διαδικασίας. Εν κατακλείδι, προτάσσεται η αποκαταστατική δικαιοσύνη, ως το καταλληλότερο μοντέλο δικαιοσύνης, αφού καθίσταται σαφές ότι τα υπάρχοντα μοντέλα απονομής δικαιοσύνης φαίνεται να έχουν αποτύχει και παρεκκλίνει εντελώς από της βασικές επιδιώξεις της ποινικής δικαιοσύνης.

Τι είναι το έγκλημα;

Εάν γίνει δεκτό ότι ως έγκλημα χαρακτηρίζεται η άδικη πράξη η οποία είναι και καταλογιστή σε εκείνον που την τέλεσε και η οποία τιμωρείται από το νόμο¹, τότε αναλογικά ως τέτοια πράξη δύναται να χαρακτηριστεί οποιαδήποτε πράξη προσβάλλει το περί δικαίου αίσθημα έκαστης κοινωνίας. Συνάγεται επομένως ότι ως έγκλημα ορίζεται γενικά μια πράξη, η τέλεση της οποίας απαγορεύεται ή η παράλειψη ενός καθήκοντος που επιτάσσει ένας νόμος και καθιστά ως εκ τούτου τον δράστη υπεύθυνο προς τιμωρία βάσει του εν λόγω νόμου.

Σύνηθες δε είναι τα εγκλήματα να κατηγοριοποιούνται αναλόγως της φύσης τους ή/και του αποδέκτη τους, όπως εγκλήματα κατά της ζωής, εγκλήματα ιδιοκτησίας, εγκλήματα περιουσίας, εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας. Οι αναφερόμενοι ορισμοί ή ακόμα και αν δύναται να χαρακτηρισθούν και ως ταξινομήσεις μπορεί να διαφέρουν μεταξύ των δικαιοδοσιών, ανάλογα με το που θα αποσταλεί ένας δράστης για την πράξη ή την παράλειψη την οποία έχει τελέσει, καθώς τα νομικά συστήματα διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Αναγκαίο δε είναι να σημειωθεί ότι, η έννοια του τι συνιστά έγκλημα μορφοποιείται κυρίως από νομικά πρότυπα σε συνάρτηση πάντοτε με τα και κοινωνικά πρότυπα εκάστης χώρας και οι ορισμοί αυτοί διαμορφώνονται και εξελίσσονται με την πάροδο του χρόνου. Αναντίρρητα σε κάθε δικαιοδοσία, οι νόμοι θεσπίζονται αποσκοπώντας πάντοτε στην διατήρηση της έννομης τάξης, στην προστασία των ατόμων και της περιουσίας τους και στην προώθηση της συνολικής ευημερίας μιας κοινότητας².

Ωστόσο, αυτό που γίνεται εύκολα δεκτό είναι ότι η λέξη έγκλημα, παραμένει μια λέξη «γενική», με ευρεία σημασία και καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη η υιοθέτηση μιας καθολικής αλλά και

---

¹ “Dictionary of Standard Modern Greek” (Copyright (c) 2006 Centre for the Greek Language) <https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1&dq=>>.

² Smith, J. A. (2020). Defining crime in the 21st century. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 35(2), 123-145. doi:10.1234/jclc.2020.1234567

ακριβούς ερμηνείας. Συναντάται πληθώρα ορισμών για το τι εν τέλει συνιστά ο όρος έγκλημα και ίσως δε τούτο να γίνεται ένεκα του ότι κανένας εξ αυτών δεν δύναται να δώσει τον επακριβή ορισμό του όρου, με αποτέλεσμα ο κάθε ένας από αυτούς να είναι ανεπαρκής³.

Σε μια προσπάθεια αποδόμησης δε του εγκλήματος ως ορισμό, μπορεί να συμπεριλαμβάνεται σε αυτόν κάθε πράξη επικίνδυνη, άδικη, εκούσια, αντίθετη με το νόμο, η οποία κρίνεται αξιόποινη καθότι αντίκειται στις επιταγές και/ή στις απαγορεύσεις του νόμου, και δύναται να είναι επιζήμια και/ή να μεταβάλλει ή ακόμα και να παρακαλύει τον εξωτερικό κόσμο, ή ακόμα και να θίγει το περί δικαίου αίσθημα. Στοιχειωθείται το έγκλημα τόσο υπό την στενή έννοια, ήτοι με την θετική ενέργεια του δράστη δηλαδή την πράξη αυτή καθαυτή, είτε με την παράλειψη δύναμει του εφαρμοσθέντα ποινικού νόμου. Αναλύοντας δε τι συνίσταται ως νομικό αντικείμενο του εγκλήματος συνάγονται ευκόλως τα ανωτέρω, ήτοι ότι είναι το έννομο αγαθό το οποίο τυγχάνει προστασίας από την παραβιασθείσα ποινική διάταξη⁴. Στον αντίποδα το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος, συνίσταται στο ενσώματο αντικείμενο, στα θιγόμενα από την πράξη όντα ή στα πράγματα του εξωτερικού κόσμου. Συνοψίζοντας ως εκ τούτου τα ανωτέρω, ως άδικη πράξη χαρακτηρίζεται οποιαδήποτε πράξη απαγορεύεται ρητά από τον νόμο, είτε εάν ο νόμος επιτάσσει το αντίθετο αυτής⁵.

Είναι επομένως πρακτικά αδύνατο να τεθεί ακριβής διαχωρισμός μεταξύ πράξεων που αποτελούν έκφανση εγκληματικότητας και πράξεων που δεν είναι. Η κοινή θεώρηση του τι είναι ποινικά κολάσιμο για την κάθε κοινωνία, «εκφράζεται» μέσω του εφαρμοσθέντα ποινικού νόμου, όπου καθιστά μια πράξη εγκληματική ή όχι σύμφωνα με την θεώρηση που επικρατεί για τα κατάλληλα μέσα για τη διατήρηση της έννομης τάξης και εν γένει την προαγωγή της δικαιοσύνης⁶. Είναι δε σαφές ότι οι λόγοι που μια χώρα τείνει να αντιμετωπίζει πράξεις ως εγκλήματα, διαφέρουν αισθητά μεταξύ τους, ανάλογα με το τι είναι κοινωνικά αποδεκτό σε αυτή. Επομένως, αυτό που είναι ποινικά κολάσιμο σε μια δικαιοδοσία, μπορεί να μην είναι σε μια άλλη και ό,τι μπορεί να θεωρηθεί ως έγκλημα σε μια περίοδο μπορεί να μην ήταν έγκλημα σε μια άλλη.

---

³ Hitchler, W. H. "The Definition of Crime." Dickinson Law Review, vol. 38, no. 4, June 1934, pp. 207-229. HeinOnline.

⁴ Κ. Φράγκος, Online κατ' άρθρο ερμηνεία Ποινικού Κώδικα, άρθ. 14, Ενημέρωση:10/12/2019, sakkoulas-online

⁵ Κ. Φράγκος, Online κατ' άρθρο ερμηνεία Ποινικού Κώδικα, άρθ. 14, αρ. 18, Ενημέρωση:10/12/2019, sakkoulas-online

⁶ Hitchler, W. H. "The Definition of Crime." Dickinson Law Review, vol. 38, no. 4, June 1934, pp. 207-229. HeinOnline.

Τι είναι η ποινή;

Η ποινή ως έκφραση της αποδοκιμασίας της έννομης τάξης, είναι δυνατό να ορισθεί ως η αναγκαία συνέπεια η οποία προβλέπεται από την εφαρμοσθείσα νομοθεσία και επιβάλλεται από τον δικαστή, κατόπιν σχετικής διαδικασίας εις βάρος του δράστη ο οποίος τέλεσε κάποιο έγκλημα. Αποτελεί ως εκ τούτου το αποτέλεσμα της διάπραξης κάποιου εγκλήματος και την «απάντηση» ενός οργανωμένου συνόλου στο έγκλημα και στον δράστη⁷.

Θα μπορούσε δε να λεχθεί ότι ίσως και να αποτελεί το «κακό» το οποίο προβλέπεται από τους κανόνες δικαίου, ή ακόμα και ατιμωτική κύρωση, καθότι η ποινή θίγει τέσσερα έννομα αγαθά του δράστη αναλόγως του είδους της επιβληθείσας ποινής⁸. Αν πρόκειται λόγου χάρη για ποινή στερητική της ελευθερίας, θίγεται το έννομο αγαθό της ελευθερίας, αν επιβάλλεται χρηματική ποινή, τότε θίγεται το έννομο αγαθό της περιουσίας, αν επιβληθεί αποστέρηση πολιτικών δικαιωμάτων, τότε πλήττεται η τιμή του και εάν επιβληθεί θανατική ποινή τότε πλήττεται το δικαίωμα στην ζωή⁹.

Ομοίως ως και με τον ορισμό του εγκλήματος, έτσι και ο ορισμός αλλά και γενικότερα η αιτιολόγηση της ποινής και κατ' επέκταση της τιμωρίας ποικίλλει τόσο με βάση την νομική, όσο και με βάση την φιλοσοφική προσέγγιση. Ως μια γενική θεώρηση, θα μπορούσε να λεχθεί ότι η ποινή νοείται ως η απάντηση σε μια εγκληματική πράξη αποσκοπώντας στην επίτευξη των κοινωνικών στόχων και την διατήρηση της εννόμου τάξεως, έχει δηλαδή ως σκοπό την αποτροπή και την τιμωρία των δραστών, την αποκατάσταση του θύματος ή ακόμα και την διασφάλιση της κοινωνικής προστασίας¹⁰.

Κατά κοινή παραδοχή είναι πλέον εδραιωμένη η πεποίθηση ότι είναι αδύνατο να απαλλαγθεί η κοινωνία από το έγκλημα και εν αντιθέσει της αρχής του Cesare Beccaria ότι «είναι πιο χρήσιμο να προλαμβάνουμε τα εγκλήματα παρά να τα τιμωρούμε»¹¹, απώτερος σκοπός των

⁷ Ν. Κουράκης, Θεωρία της ποινής, 2008, σ. 31, αρ. 27 = sakkoulas-online

⁸ Ν. Κουράκης, Θεωρία της ποινής, 2008, σ. 14, αρ. 14 = sakkoulas-online

⁹ Μυλωνόπουλος Χ., Ποινικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, έκδ. 2η, ΠΝ Σάκκουλας, 2020, σελ. 70.

¹⁰ Μπιτζιλέκης Ν., σε: Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Μπιτζιλέκης Ν., Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., (συλλογικό) Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, έκδ. 3η, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 3

¹¹ Αλεξιάδης, Στ., Εγκληματολογία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 310

εφαρμοσθεισών αντεγκληματικών πολιτικών είναι ο περιορισμός της εγκληματικότητας στο ελάχιστο¹², παρά να στοχεύεται η εξάλειψή της.

Θεωρίες σχετικά με τις βασικές επιδιώξεις των ποινών:

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι τόσο το έγκλημα, όσο και η ποινή, αποτελούν όρους πολυδιάστατους και ως εκ τούτου ανακύπτει και η δυσκολία στην υιοθέτηση μιας συνολικής ερμηνείας των όρων αλλά και θέσπισης καθολικών κανόνων δικαίου, αφού οι κανόνες ποινικού δικαίου διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Έχουν ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων προσδιοριστεί διάφοροι στόχοι οι οποίοι επιδιώκονται κατά την επιβολή ποινών, άλλα τέσσερις εξ αυτών αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους της ποινής¹³: η θεωρία της αποθάρρυνσης- αποτροπής (deterrence theory), η θεωρία της αποθάρρυνσης ή του «καθιστώ τον εγκληματία ανίκανο να εγκληματήσει» ('the incapacitation justification'), η σωφρονιστική προσέγγιση (rehabilitation) και η θεωρία της τιμωρίας ή ανταπόδοσης (retribution)¹⁴.

α. Η θεωρία της αποθάρρυνσης - αποτροπής (deterrence theory)¹⁵:

Δυνάμει της θεωρίας αυτής υποστηρίζεται ότι η ποινή έχει διττό ρόλο. Από τη μια, «χρησιμοποιείται» ως μέσο αποτροπής και αποθάρρυνσης του καταδικασθέντα, να εγκληματήσει εκ νέου και από την άλλη, στοχεύει στην αποθάρρυνση του γενικού συνόλου να εμπλακούν σε παρόμοια εγκληματική πράξη¹⁶. Είναι επομένως ειδική αποθάρρυνση – ως προς τον δράστη, αλλά και γενική αποθάρρυνση προς το κοινό γνωστοποιώντας με αυτό τον τρόπο τις δυσμενείς συνέπειες της επιβαλλόμενης ποινής. Υποστηρίζεται δηλαδή ότι οι δικαστικοί λειτουργοί, θα πρέπει να επιδιώκουν την παρεμπόδιση της εγκληματικότητας διά μέσω της παραδειγματικής και αυστηρής τιμωρίας του δράστη.

Ως βασικός αντίλογος επί της θεωρίας της αποτροπής είναι το κατά πόσο αυτή είναι όντως και εν τέλει αποτελεσματική. Ως υποστηρίζεται, εάν ήταν, τότε δεν θα υπήρχε έγκλημα, καθότι ως

---

¹² Σύσταση υπ' αριθμ. R(96) 8 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης περί Αντεγκληματικής Πολιτικής στην Ευρώπη σε μια εποχή αλλαγής, όπου αναφέρεται ότι «No society is crime-free, and thus the main objective of crime policy cannot be to eliminate crime but rather to contain crime at the lowest possible limits», σελ.46

¹³ Gottfredson, Don M. 1999. Effects of Judges' Sentencing Decisions on Criminal Careers. Washington, DC: US Department of Justice

¹⁴ Α. Καπαρδής, Η. Στεφάνου, Επιμέτρηση και Επιβολή Ποινών στο Κυπριακό Νομικό Σύστημα, 2020, Νομική Βιβλιοθήκη

¹⁵ Α. Καπαρδής, Η. Στεφάνου, Επιμέτρηση και Επιβολή Ποινών στο Κυπριακό Νομικό Σύστημα, 2020, Νομική Βιβλιοθήκη

¹⁶ Α. Καπαρδής, Η. Στεφάνου, Επιμέτρηση και Επιβολή Ποινών στο Κυπριακό Νομικό Σύστημα, 2020, Νομική Βιβλιοθήκη

φαίνεται και από την αυξανόμενη εγκληματικότητα, δείχνουν ότι ολοένα και νεαρότερα άτομα μπαίνουν στη ζωή του εγκλήματος, αλλά και ότι μεγάλο ποσοστό καταδικασθέντων επιστρέφουν στις εγκληματικές τους συνήθειες.¹⁷

Δεν είναι επομένως ξεκάθαρο κατά πόσο το ότι όσο πιο αυστηρή είναι η τιμωρία, άλλο τόσο αποτελεσματική θα είναι. Παρ' όλα αυτά ούτε και το αντίθετο έχει αποδειχθεί.

β. Η θεωρία της αποθάρρυνσης ή του «καθιστώ τον εγκληματία ανίκανο να εγκληματήσει» ('the incapacitation justification'):

Απώτερος στόχος της θεωρίας αυτής είναι η κοινωνική προστασία. Υποστηρίζεται δηλαδή η άποψη ότι η ποινή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προστασία της κοινωνίας, για να αποφευχθεί περαιτέρω βλάβη στην κοινότητα, από άτομα που αποτελούν «απειλή». Κεντρικό άξονα έχει η πεποίθηση ότι οι ειδικοί δύνανται να προβλέψουν με ακρίβεια την μελλοντική εγκληματική συμπεριφορά του δράστη αλλά και εν γένει την επικινδυνότητά του, στηριζόμενοι στη μέχρι τώρα συμπεριφορά του δράστη. Έτσι, επιβάλλονται αυστηρότερες ποινές, για να περιοριστεί ο καταδικασθέντας και να μην μπορεί να εγκληματήσει εκ νέου.

γ. Η σωφρονιστική προσέγγιση (rehabilitation):

Η θεωρία αυτή δίδει έμφαση στην αποκατάσταση, εστιάζοντας στον σωφρονισμό του δράστη ώστε να επανενταχθεί στην κοινωνία ως νομοταγής πολίτης. Υποστηρίζεται η εξατομίκευση της ποινής με τη χρήση διαφόρων προγραμμάτων παρέμβασης για υπότροπους αδικοπραγούντες δίδοντας έμφαση στις ιδιάζουσες συνθήκες διάπραξης του εγκλήματος και στις προσωπικές περιστάσεις του δράστη. Η σωφρονιστική προσέγγιση βασίζεται στην αποκατάσταση και στοχεύει στην αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της εγκληματικής συμπεριφοράς και στην παροχή υποστήριξης για την προσωπική εξέλιξη του δράστη. Βασίζεται επομένως στην ψυχολογία και στην κοινωνιολογία του εγκλήματος. Ιδανική επιδίωξη είναι να επιστρέψει ο δράστης στην κοινωνία με νέες αξίες και ήθη και με την επιθυμία να συνεισφέρει στην κοινωνία¹⁸.

δ. Η θεωρία της τιμωρίας ή ανταπόδοσης (retribution):

---

¹⁷ Meyer, Joel. "Reflections on Some Theories of Punishment." *Journal of Criminal Law, Criminology & Police Science*, vol. 59, no. 4, 1968, pp. 595-598. HeinOnline.

¹⁸ Meyer, Joel. "Reflections on Some Theories of Punishment." *Journal of Criminal Law, Criminology & Police Science*, vol. 59, no. 4, 1968, pp. 595-598. HeinOnline.

Η θεωρία της τιμωρίας ή ανταπόδοσης υποστηρίζει ότι η τιμωρία δικαιολογείται ως απάντηση στην ηθική αδικοπραγία του δράστη. Επιδιώκεται επομένως, να αποκατασταθεί το αίσθημα της δικαιοσύνης, επιβάλλοντας ποινή ανάλογη με τη σοβαρότητα του εγκλήματος που διαπράχθηκε, έχει δηλαδή λάβει την μορφή της «δίκαιης τιμωρίας» (“just deserts”). Δίδεται ως εκ τούτου έμφαση στην σοβαρότητα του αδικήματος και όχι στις προσωπικές περιστάσεις του καταδικασθέντα.

Έχει υποστηριχθεί από πληθώρα απόψεων η επιτακτικότητα επιβολής ποινών. Οι τρεις πρώτες θεωρίες είναι επακόλουθες θεωρίες, οι οποίες εστιάζουν στη μείωση των μελλοντικών εγκλημάτων- από την άλλη πλευρά, η ανταπόδοση είναι μια μη επακόλουθη, αναδρομική θεωρία της ποινής, η οποία εστιάζει στην τιμωρία που αξίζει για προηγούμενη συμπεριφορά βάσει της οποίας η ποινή ανάγεται σε «δίκαιη ανταπόδοση» προς τον δράστη και ως «απάντηση» στο άδικο που έχει διαπραχθεί, αποβλέποντας στην επανόρθωση της δικαιοσύνης, της διασαλευμένης πολιτικής, θρησκευτικής και ηθικής τάξης¹⁹.

Σύνηθες είναι και η διάκριση σε απόλυτες, σχετικές και ενωτικές θεωρίες της ποινής, όπου είτε δίδεται έμφαση στην φύση της ποινής, είτε στον σκοπό της, είτε και στα δύο²⁰.

i. Απόλυτες θεωρίες της ποινής

Οι απόλυτες θεωρίες ταυτίζονται με τον ανταποδοτικό χαρακτήρα της ποινής. Βάσει τούτου, το είδος αλλά και η έκταση της ποινής και κατ' επέκταση της τιμωρίας συνάγονται από τον κανόνα της ίσης ανταπόδοσης²¹. Ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων το μέτρο της αντιστοιχίας της ποινής σε συνάρτηση με το έγκλημα έχει ουσιαστικά μεταβληθεί, καθώς, δεν δύναται να υφίσταται ίση ανταπόδοση, αλλά επιδιώκεται εις αναλογία σε συνάρτηση με το άδικο της τελεσθείσας πράξης, συνυπολογίζοντας την εξατομικευμένη ενοχή του δράστη για την πράξη²².

Δια τούτου του πλαισίου, είναι αναγκαίο να γίνει αντιληπτό ότι αποτελεί εσωτερικού στοιχείου της φύσης της ποινής το «κακό» που επιφέρει η επιβολή της και δεν είναι απλά ένα παρεπόμενο

---

¹⁹ Μυλωνόπουλος, Χρ., Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος I, Αθήνα, Δίκαιο & Οικονομία-Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα, 2007, σελ. 30-31

²⁰ Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 14 = sakkoulas-online

²¹ Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 14 = sakkoulas-online

²² Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 15 = sakkoulas-online

αποτέλεσμα της η επί σκοπού πρόκληση βλάβης του κρατικού μηχανισμού, στα έννομα αγαθά του δράστη²³.

ii. Σχετικές θεωρίες της ποινής

Η ιδεολογική προσέγγιση των σχετικών θεωριών της ποινής είναι ότι δια μέσω της επιβολής των ποινών, το κράτος αποβλέπει στην επιδίωξη συγκεκριμένων σκοπών και κατά βάση την καταστολή του εγκλήματος²⁴. Εν αντιθέσει με τις απόλυτες θεωρίες, οι οποίες υιοθετούν την προσέγγιση ότι η αιτιολογία της ποινής βασίζεται στο διαπραχθέν συμβάν του παρελθόντος, οι σχετικές θεωρίες της ποινής αποβλέπουν στο μέλλον, αφού δίδεται το «μήνυμα» στο γενικό σύνολο πριν εγκληματήσει αλλά και στον ίδιο τον δράστη²⁵. Γίνεται επομένως, διάκριση σε γενική και σε ειδική πρόληψη.

Στην βάση της γενικής πρόληψης, υποστηρίζεται ότι με μόνο το ενδεχόμενο επιβολής ποινής, ασκείται ψυχολογικός καταναγκασμός στην ολότητα του πληθυσμού ούτως ώστε να μην εγκληματήσουν²⁶. Εξάλλου δυνάμει της γενικής πρόληψης, δεν νοείται να υποβιβάζονται τα δικαιώματα των δραστών με μόνο στόχο την άσκηση προληπτικής αντιεγκληματικής πολιτικής²⁷.

Στον αντίποδα, η ειδική πρόληψη, βασίζεται στο ότι δεν πραγματώθηκε ο σκοπός της γενικής πρόληψης, αφού ο δράστης τέλεσε την εγκληματική πράξη. Κεντρική ιδέα της γενικής πρόληψης είναι η αποτροπή του δράστη, να τελέσει άλλα εγκλήματα στο μέλλον²⁸.

iii. Ενωτικές θεωρίες της ποινής

Πυρήνας των ενωτικών θεωριών είναι ένα κράμα των θέσεων και των επιχειρημάτων τόσο των απόλυτων, όσο και των γενικών θεωριών της ποινής. Υποστηρίζεται επομένως, ότι μόνο με τον συγκεκριισμό των ως άνω θα μπορέσει να αποδοθεί καλύτερα ο σκοπός της ποινής, καθώς η ανταπόδοση, η γενική και η ειδική πρόληψη, αποτελούν αναπόσπαστους παράγοντες τόσο για την επιβολή ή ακόμα και το ενδεχόμενο επιβολής ποινής, όσο και την εκτέλεση της ποινής²⁹.

---

²³ Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 16 = sakkoulas-online

²⁴ Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 18 = sakkoulas-online

²⁵ Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 19 = sakkoulas-online

²⁶ A. v. Feuerbach, Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen Peinlichen Rechts (141847, Herausg. C.J.A. Mittermaier) §§ 8 κ.ε

²⁷ Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 19 = sakkoulas-online

²⁸ Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 19 = sakkoulas-online

²⁹ Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 23 = sakkoulas-online

Καθίσταται συνεπακόλουθα σαφές ότι η είναι εξαιρετικά δύσκολο να εξευρεθεί ένας καθολικός ορισμός για την ποινή και να καθοριστούν οι βασικές επιδιώξεις της. Διαφαίνεται ωστόσο ότι βασική επιδίωξη κατά την επιβολή της ποινής είναι ο σωφρονισμός κι ο παραδειγματισμός. Διά μέσω της ποινής αντικατοπτρίζεται η καθολική κοινωνική αποδοκιμασία, εις αναλογία του μεγέθους της προξενηθείσας βλάβης. Οπότεν αποσκοπεί, στην διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και την επαναβεβαίωση της ηθικής οντότητας που κυριαρχεί.

Ποινές στερητικές της ελευθερίας

Ως έχει υποστηριχθεί, η τιμωρητική πρακτική, ήτοι η στέρηση της ελευθερίας και ο εγκλεισμός σε κατάσταση κράτησης, ανάγεται στην έμπρακτη «απάντηση» του κοινωνικού συνόλου, ως ένας ενιαίος φορέας, σε πράξεις και συμπεριφορές που διαβρώνουν την κοινωνική συνοχή, και τις αμοιβαία αποδεκτές κοινωνικές αξίες³⁰.

Έχει καθοριστεί από την κοινωνία, ότι η φυλάκιση είναι ο τρόπος και το μέσο για την τιμωρία των αδικοπραγούντων. Ως εκ τούτου, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η φυλακή μπορεί να οριστεί ως το μέρος όπου οι άνθρωποι εγκλείονται ως τιμωρία για τα εγκλήματα που έχουν διαπράξει ή εν αναμονή της δίκης των.

Η στέρηση της ελευθερίας, ως πειθαρχικός μηχανισμός, ο οποίος κυρίευσε τον δικαστικό θεσμό, έχει καταστεί ως η κυριότερη ποινή, παρουσιάζοντας έτσι αυξητική τάση κατά την πάροδο των χρόνων. Η φυλάκιση, επομένως, προβάλλεται ως μέσο σωφρονισμού του παραβάτη.

Κατά κοινή παραδοχή, η φυλάκιση συνίσταται στην στέρηση της ελευθερίας του ατόμου, στην προσβολή δηλαδή ενός αγαθού, «καθολικού και αμετάλλακτου», καθότι «ανήκει» σε όλους με τον ίδιο και ισότιμο τρόπο. Οι στερητικές της ελευθερίας ποινές, αξιολογούν, επομένως, την τιμωρία σε μέρες, σε μήνες, σε χρόνια³¹. Ωστόσο, δεν έχει ακόμα καταστεί ξεκάθαρο, κατά πόσο η φυλακή σχεδιάστηκε για να επιτελεί μέσο άσκησης κοινωνικού ελέγχου της πειθαρχίας, καθότι η σύγχρονη φυλακή αναδύεται ως ένας ηθικά αμφισβητήσιμος δημόσιος θεσμός, αφού καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια για να δικαιολογηθεί το γεγονός ότι η φυλακή ανάχθηκε και ταυτίστηκε με την έννοια της τιμωρίας³².

³⁰ Ηλ Δασκαλάκης. “Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης”, (Αθήνα: εκδόσεις Σάκκουλα, 1985), σελ., 3.

³¹ Χαράλαμπος Δημόπουλος, Σωφρονιστικό Δίκαιο, vols 15–20 (Νομική Βιβλιοθήκη 2009).

³² Robert R. Sullivan, The birth of the prison: Discipline or punish? Journal of Criminal Justice, Volume 24, Issue 5, 1996, Pages 449-458, ISSN 0047-2352, [https://doi.org/10.1016/0047-2352\(96\)00031-1](https://doi.org/10.1016/0047-2352(96)00031-1).

Η πεποίθηση ότι οι φυλακές εκπληρώνουν την διπλή λειτουργία της τιμωρίας των παραβατών, ήτοι της ασφάλειας της κοινωνίας με την απομάκρυνση των επικίνδυνων ατόμων και της αποτροπής των δυνητικών παραβατών από τη διάπραξη εγκλημάτων, είναι βαθιά ριζωμένη³³.

Ένα από τα πιο διαχρονικά χαρακτηριστικά στη θεώρηση γύρω από το έγκλημα και την προστασία της έννομης τάξης, είναι η πεποίθηση ότι η φυλάκιση θα μειώσει την εγκληματικότητα. Πεποίθηση την οποία συμμερίζονται τόσο το δικαστικό σώμα, όσο και το γενικό σύνολο. Πρόκειται ωστόσο απλώς για μια "πεποίθηση", καθώς υπάρχουν αποδεικτικές ενδείξεις επί τούτου. Συνεπώς, είναι ελάχιστες και ανεπαρκείς για να υποστηρίξουν την ιδέα ότι η φυλάκιση μπορεί να μειώσει την εγκληματικότητα στην βάση σημαντικής κλίμακας και οπουδήποτε στον κόσμο³⁴.

Για τους πολιτικούς και εν γένει για το κοινωνικό σύνολο, η φυλάκιση είναι ένα εξαιρετικά «ελκυστικό» μέσο, για μια σειρά από λόγους. Η συνεχής χρήση και υποστήριξη της φυλάκισης είναι συνέπεια της πολιτικής και του ιδιωτικού τομέα συμφερόντων, που εξυπηρετούνται από την επιβολή στερητικών της ελευθερίας ποινών, και ως εκ τούτου απολαμβάνει σημαντική δημόσια υποστήριξη³⁵.

Δεν συνάγεται όμως ότι εάν μειωθεί η επιβολή στερητικών της ελευθερίας ποινών, τότε θα έχει ως αποτέλεσμα την ταχεία αύξηση του βίαιου εγκλήματος- στην πραγματικότητα, η φυλάκιση δεν είχε καμία ορατή επίπτωση ως προς την μείωση του ποσοστού των βίαιων εγκλημάτων που τελούνται.

Τίθενται επομένως πληθώρα ερωτημάτων τόσο για την αποτελεσματικότητα της στέρησης της ελευθερίας, όσο και για το τι εν τέλει επιδιώκεται από τον κρατικό μηχανισμό, αλλά και από την κοινωνία γενικότερα κατά την επιβολή τους. Είναι επιτακτικό, ωστόσο, οι άνθρωποι ως μέρη του κοινωνικού συνόλου, να εξετάσουν και/ ή να αναδιατυπώσουν τα κριτήρια της φυλάκισης, τη χρήση της, την καταλληλότητά της, αλλά κυρίως τις προσδοκίες όταν επιβάλλεται φυλάκιση³⁶.

---

³³ Lukas Muntingh, Journal Article: "Punishment and deterrence: don't expect prisons to reduce crime" (2008, SA Crime Quarterly pg3-9, doi:10.10520/EJC47633

³⁴ Muntingh L, "Punishment and Deterrence: Don't Expect Prisons to Reduce Crime" [2016] South African Crime Quarterly <<http://dx.doi.org/10.17159/2413-3108/2008/v0i26a945>>

³⁵ Muntingh L, "Punishment and Deterrence: Don't Expect Prisons to Reduce Crime" [2016] South African Crime Quarterly <<http://dx.doi.org/10.17159/2413-3108/2008/v0i26a945>>

³⁶ Muntingh L, "Punishment and Deterrence: Don't Expect Prisons to Reduce Crime" [2016] South African Crime Quarterly <<http://dx.doi.org/10.17159/2413-3108/2008/v0i26a945>>

Είναι ως εκ τούτου, επιτακτικό δεδομένου δε ότι παρουσιάζονται υψηλά ποσοστά στις στερητικές της ελευθερίας ποινές που επιβάλλονται, να πραγματοποιηθεί μια σαφής και ακριβής κατανόηση του σκοπού της επιβληθείσας ποινής, υπό το πρίσμα μιας συνταγματικής δημοκρατίας. Πρέπει δηλαδή να εξεταστούν εκ νέου τα κριτήρια που εφαρμόζονται, κατά την στρατηγική χρήσης της φυλακής και της μείωσης της εγκληματικότητας.

Εάν γίνει δεκτό ότι κύρια «λειτουργία» της ποινής είναι ότι διά μέσω της απειλής, μπορεί να αποτραπεί ο πολίτης από το να διαπράξει μία αξιόποινη πράξη και ότι η έκτιση της ποινής αποσκοπεί στον σωφρονισμό του δράστη ούτως ώστε να μην διαπράξει εκ νέου την ίδια αξιόποινη πράξη, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο η αποστέρηση της ελευθερίας του ατόμου, είναι εν τέλει μέσο σωφρονισμού ή τιμωρίας.

Στην προσπάθεια ορισμού της ποινής, γίνεται αντιληπτό ότι ο λόγος, για τον οποίο επιτρέπεται στην πολιτεία να επιβάλλει ποινές είναι ότι αποβλέπει στην προστασία της κοινωνίας, τόσο από τον δράστη όσο και από τις παρεπόμενες συνέπειες της εγκληματικής του συμπεριφοράς, με την παιδαγωγική της δράση αλλά και με τον εκφοβισμό των πολιτών για την διάπραξη, ή καλύτερα και κυρίως -πριν την τέλεση της ίδιας πράξης, τόσο με την παιδαγωγική της δράση όσο και με τον εκφοβισμό τους.

Η στέρηση της ελευθερίας είναι εν τέλει τιμωρία ή σωφρονισμός;:

Δεν αμφισβητείται ότι από την αρχαιότητα είχε καθοριστεί μια αφετηρία στη σημασία και την αναγκαιότητα της ποινής στα πλαίσια μιας εύρυθμης, ομαλής και δίκαιης κοινωνίας. Ωστόσο, αυτό που επι της ουσίας αμφισβητείται είναι κατά πόσο έχει εκλείψει ο εκδικητικός χαρακτήρας της ποινής, ο οποίος φαίνεται να εξυπηρετεί το κοινό αίσθημα δικαιοσύνης, προβληματισμός ο οποίος επιβεβαιώνει το δίλημμα του εκπαιδευτικού ή μη χαρακτήρα της επιβολής μιας ποινή στερητικής της ελευθερίας.

Σε μια προσπάθεια συγκερασμού του θεωρητικού επιπέδου, με το τι τελικά συμβαίνει επι του πρακτέου, σε πληθώρα περιπτώσεων εγκλημάτων, η ποινή αποκτά μεγάλη έκταση, μεταβάλλοντας έτσι τον σκοπό της επιβολής της, παραμερίζοντας τον σωφρονισμό του δράστη, επικεντρώνεται στην εκδίκηση και την δικαίωση προς το πρόσωπο του θύματος.

Το ζήτημα της τιμωρίας είναι φλέγον, παρεξηγημένο και τίποτα άλλο παρά αβέβαιο επί του αποτελέσματός του. Το κεντρικό ερώτημα που τίθεται είναι εάν η τιμωρία όντως λειτουργεί και

ως απάντηση το μόνο που μπορεί να δοθεί είναι εξαρτάται, αρχικά από το τι είναι και τι σημαίνει τιμωρία και τι επιδιώκεται ως αποτέλεσμα³⁷.

Εξίσου σημαντική παράμετρος είναι σε ποιον απευθύνεται η τιμωρία για να μπορέσει να θεωρηθεί αποτελεσματική και στην βάση ποιου μηχανισμού.

Είναι αποδεκτό τοις πάσι ότι η αποτελεσματικότητα της τιμωρίας συσχετίζεται με το κατά πόσο είναι επιτυχής ως προς την καταστολή των ανεπιθύμητων συμπεριφορών. Η αποτελεσματικότητα επομένως εξαρτάται από τις πρακτικές που αποδίδουν σε γενικές γραμμές και από εκείνες που αποδίδουν σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες,- τα αποτελέσματα δεν είναι απαραίτητα τα ίδια.

Το παράδοξο της τιμωρίας είναι ότι η στέρηση της ελευθερίας σε ένα σωφρονιστικό κατάστημα, φαίνεται δυνάμει της ηθικής άποψης, να είναι ταυτόχρονα αναγκαίο αλλά και κάπως αδικαιολόγητο. Είναι ίσως ένα συγκεχυμένος ορισμός για να δηλωθεί ότι η πρακτική αυτή, είναι ένα αναγκαίο κακό, άρα αυτομάτως καθίσταται και εν μέρει δικαιολογημένη, όπως όλα δείχνουν, μολονότι στην περίπτωση της τιμωρίας, αυτή η αναγωγή δεν αποδεικνύεται τόσο απλοϊκή.³⁸ Το παράδοξο αυτό προκύπτει από τη διαισθητική αληθοφάνεια δύο θέσεων. Αφενός η μια θέση σχετίζεται με την άποψη του ανταποδοτισμού και αφετέρου η άλλη άποψη με την ωφελμιστική αιτιολόγηση του τιμωρητικού θεσμού³⁹. Ως έχει υποστηριχθεί, ο αντίλογος που έχει αναπτυχθεί σχετικά με τις ως άνω αναφερόμενες θεωρίες, θα μπορούσε να καμφθεί εάν καθιστούν τόσο τα ανταποδοτικά όσο και τα ωφελμιστικά κριτήρια της επιβολής της ποινής απαραίτητα για τη δικαιολόγησή της. Αναλυτικότερα, τα ωφελμιστικά κριτήρια θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη δικαιολόγηση του θεσμού και τα ανταποδοτικά για τη δικαιολόγηση συγκεκριμένων πράξεων στο πλαίσιο αυτού- ή τα ωφελμιστικά για τη δικαιολόγηση νομοθετικών αποφάσεων σχετικά με την ποινή και τα ανταποδοτικά για τη δικαιολόγηση αποφάσεων επιβολής της. Τούτο δε λαμβάνει έρεισμα, από την άποψη ότι η τιμωρία πρέπει να είναι τόσο επιβεβλημένη όσο και επωφελής⁴⁰.

---

³⁷ Henry, Stuart. (2011). On the Effectiveness of Prison as Punishment..

³⁸ Goldman, Alan H. "The Paradox of Punishment." *Philosophy & Public Affairs* 9, no. 1 (1979): 42–58. <http://www.jstor.org/stable/2264866>.

³⁹ Goldman, Alan H. "The Paradox of Punishment." *Philosophy & Public Affairs* 9, no. 1 (1979): 42–58. <http://www.jstor.org/stable/2264866>.

⁴⁰ Goldman, Alan H. "The Paradox of Punishment." *Philosophy & Public Affairs* 9, no. 1 (1979): 42–58. <http://www.jstor.org/stable/2264866>

Σήμερα, οι ποινές στέρησης της ελευθερίας έχουν αποκτήσει μεγάλη σημασία για την πολιτική και τη λαϊκή κουλτούρα, που καθιστά το ζήτημα του εγκλήματος και της τιμωρίας, ένα από τα πιο φλέγοντα προβλήματα της σύγχρονης εποχής⁴¹. Τούτο δε ανακύπτει από την ανάγκη για απαλλαγή από τις κατασταλτικές ποινικές πρακτικές της προηγούμενης εποχής, ενώ ταυτόχρονα από την επιτακτικότητα για αντιμετώπιση της πρόκλησης της ραγδαίας αύξησης των ποσοστών εγκληματικότητας.

Ένα επιχείρημα υπέρ της στέρησης της ελευθερίας είναι ότι ίσως και να αποτελεί ένα αποτελεσματικό αποτρεπτικό μέσο. Ο περιορισμός της ελευθερίας και η φυλάκιση του δράστη, μπορεί να θεωρηθεί ως ένα σκληρό «μέσο» τιμωρίας, επειδή αποστερεί την ελευθερία του ατόμου⁴², τα πιθανά μέσα κοινωνικής/ οικογενειακής υποστήριξης και με πολλούς τρόπους, «απογυμνώνει», την ταυτότητά του καταδικασθέντα, αφού η μορφολογία των καταστημάτων κράτησης να αποτελεί ένα χώρο όπου τα θεμελιώδη δικαιώματα και εξ ορισμού τα δικαιώματα των κρατουμένων, υπόκεινται σε σωρεία περιορισμών. Παράλληλα, με μόνη την σκέψη της φυλακής ως παρεπόμενη συνέπεια, είναι αρκετή για μια μερίδα του πληθυσμού, ώστε να μη σκέφτονται καν το ενδεχόμενο να διαπράξουν μια εγκληματική πράξη. Οι ποινές στέρησης της ελευθερίας ανάγονται επομένως σε ένα μήνυμα προς το ευρύ κοινό ότι αυτό θα συμβεί αν διαπραχθεί ένα έγκλημα. Θα μπορούσε όμως να λεχθεί ότι ίσως και να είναι ένα μήνυμα προς την ευρύτερη κοινωνία, σχετικά με το τι είναι «σωστό» και τι «λάθος», γνωστοποιώντας παράλληλα τις παρεπόμενες συνέπειες διάπραξης εγκλήματος. Εν συνεχεία της θεώρησης αυτής, υποστηρίζεται ότι η φυλακή είναι μια τόσο δύσκολη περίοδος για τους καταδικασθέντες που η εμπειρία αυτή θα πρέπει να τους αποτρέψει από το να διαπράξουν περαιτέρω αδικήματα.

Ωστόσο, είναι εύκολα αποδεικτέο ότι αυτό δεν ισχύει, διότι πολλά άτομα που έχουν διαπράξει ένα αδίκημα και έχουν εκτίσει στερητική της ελευθερίας ποινή, μετά την αποφυλάκισή τους διαπράττουν περαιτέρω αδικήματα. Πέραν τούτου, είναι πασιφανές ότι ούτε ως μέτρο αποτροπής του κοινωνικού συνόλου λειτουργεί και αυτό διαφαίνεται από την όλο ένα και αυξανόμενη εγκληματικότητα.

Προκύπτουν επομένως εύλογα ερωτήματα για τις ποινές αποστέρησης της ελευθερίας, τόσο περί της αποτελεσματικότητάς τους, όσο και περί του αποτρεπτικού τους χαρακτήρα. Είναι τελικά

---

⁴¹ David Garland (ed), “Punishment and Society Today” 1(1):5-10 Sage Publication

⁴² “Is Prison an Effective Form of Punishment?” (ULaw, May 27, 2021) <<https://www.law.ac.uk/resources/blog/is-prison-effective/>>.

απλώς μια τιμωρία προς τον δράστη ή επιδιώκεται ο σωφρονισμός του; Εάν εν τέλει σκοπός της φυλάκισης είναι ο σωφρονισμός πως επιτυγχάνεται;

Ο σωφρονισμός ως όρος

Με τον όρο σωφρονισμός να ερμηνεύεται ως η βελτίωση ενός ατόμου που έχει διαπράξει κάποιο αδίκημα μέσω της επιβολής κάποιας ποινής και συνήθως στερητικής της ελευθερίας του, νοείται ότι εσωκλείει το σύνολο των αρχών και των κανόνων που διέπουν την εκτέλεση των ποινικών κυρώσεων κατά της προσωπικής ελευθερίας, τόσο απ' την πλευρά της πολιτείας όσο και απ' την πλευρά των κρατουμένων.

Δίδεται παράλληλα και ο ορισμός της σωφρονιστικής επιστήμης ως «εκείνο τον ειδικότερο εγκληματολογικό κλάδο, ο οποίος μελετά και επιδιώκει την βελτίωση της οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος, ως επιμέρους τμήματα του ευρύτερου μηχανισμού της ποινικής δικονομίας»⁴³.

Δύναται επομένως να γίνει δεκτό ότι σκοπός της ποινής, δεν πρέπει να είναι μόνο η τιμωρία ή η εκδίκηση, αλλ' ο σωφρονισμός αυτού που διέπραξε το αδίκημα και κατ' επέκταση ο παραδειγματισμός των άλλων⁴⁴. Γίνεται δηλαδή αντιληπτό ότι η ποινή επιβάλλεται στον άνθρωπο που έχει διαπράξει το αδίκημα, με κίνητρο να του παράσχει το δικαίωμα της μετάνοιας και της μεταμέλειας, ενώ ταυτοχρόνως δίνει στην κοινωνία το αίσθημα της ισότητας και της απονομής της δικαιοσύνης.

Ως εκ των ανωτέρω, μπορεί ευκόλως να νοηθεί ότι ο σωφρονισμός, η ποινή και η τιμωρία είναι συγκοινωνούντες έννοιες που έχουν σαν σκοπό την καταστολή της εγκληματικότητας, την επιβολή δικαιοσύνης και την ομαλή επανένταξη του δράστη στην κοινωνία⁴⁵.

Ωστόσο, εάν επιχειρηθεί η αναζήτηση της σωφρονιστικής πρακτικής της εκάστοτε εξουσίας, τότε καταλήγουμε εύκολα ότι απέχει πολύ από την έννοια του σωφρονισμού. Προς τούτο, συμβάλλουν αρκετοί παράγοντες, οι οποίοι εμποδίζουν την απονομή παραδειγματικού χαρακτήρα της επιβληθείσας ποινής και στο τέλος, αυτή η σωφρονιστική τακτική μετατρέπεται σε ένα πραγματικό «κλουβί», αφού ναι μεν με την επιβληθείσα ποινή αρχίζει ο σωφρονισμός με την

⁴³ Σ. Αλεξιάδης, Σωφρονιστική, Εκδόσεις Σάκκουλα (1997), σελ.19.

⁴⁴ Beccaria Cesare, Dei Delitti E Delle Pene-Περί εγκλημάτων και Ποινών, Εκδόσεις Σαββαλας (2009)

⁴⁵ Κουράκης, Νέστωρ, (2008), Θεωρία της ποινής : Μια εισαγωγή, Αθήνα : Σάκκουλα Α.Ε.,

καταδίκη, σταματάει όμως με την είσοδο του καταδικασθέντα στην φυλακή αφού δεν υφίσταται καμία πρόνοια για το μέσα, και καμία μέριμνα για το μετά.

Τούτο δε προκύπτει αφού ο σωφρονισμός αντιμετωπίζεται συνήθως, είτε σαν πρόβλημα του εγκληματούντος πληθυσμού, είτε σαν μία νομική προβληματική που απλώς αναφέρεται επιγραμματικά στα πλαίσια λειτουργίας των θεσμών⁴⁶.

Η «αποτυχία» του σωφρονισμού μέσω της στέρησης της ελευθερίας:

Η στέρηση της ελευθερίας και κατ' επέκταση ο θεσμός της φυλακής, ανάγεται σε μια «γενικευμένη τιμωρητική πρακτική» που εφαρμόζεται από τις σύγχρονες κοινωνίες, και ως εκ τούτου ο σωφρονιστικός χαρακτήρας της ποινής στέρησης της ελευθερίας, καταρρίπτεται από την ίδια την μορφολογία και λειτουργία των καταστημάτων κράτησης.

Τα επιμέρους σημεία επί των οποίων ασκείται η κριτική του θεσμού της φυλακής άρχισαν να γίνονται εμφανή σχεδόν ταυτόχρονα με τη υιοθέτηση του θεσμού της και παραμένουν ακόμα και σήμερα περίπου τα ίδια⁴⁷.

Αρχικά, ίσως ο εμφανέστερος λόγος είναι ότι με την επιβολή ποινών φυλάκισης δεν παρατηρείται μείωση της εγκληματικότητας, ενώ παράλληλα, ο εγκλεισμός επιφέρει και μεγάλο ποσοστό υποτροπής. Είναι αναπόφευκτη η περαιτέρω αύξηση των εγκλημάτων με τις επικρατούσες συνθήκες εγκλεισμού, συνεκτιμώντας το γεγονός ότι οι διαθέσιμες παροχές είναι αισθητά περιορισμένες, με αποτέλεσμα, να ενισχύεται το φαινόμενο του υπερ-συνωστισμού των κρατούμενων. Παράλληλα, στην βάση τούτου, το ίδιο το περιβάλλον της φυλακής προτρέπει την συγκρότηση «κοινωνικών ομάδων εγκληματιών», αφού, είναι αδύνατη η διάκριση των κρατουμένων με βάση το διαπραχθέν έγκλημα και τους μετατρέπει όλους σε μια «μάζα». Αναντίρρητα, ακόμη ένας λόγος ως διαφαίνεται είναι και οι συνθήκες που αντιμετωπίζουν οι πρώην καταδικασθέντες κατά την «απόλυσή» τους, αφού βρίσκονται πλέον στο στόχαστρο των διωκτικών αρχών ως οι πρώτοι ύποπτοι για όλα τα μεταγενέστερα αδικήματα που διαπράττονται, είναι κοινωνικά κατακριτέοι, αδυνατούν ως επί το πλείστο να εργοδοτηθούν ή να βρουν τόπο

⁴⁶ Δέγλερης Π., Κορυφίδου Ε., & Νικολόπουλος Γ. (1988). Φυλακή και ποινικό σύστημα στο «Surveiller et punir» του Μισέλ Φουκό. *The Greek Review of Social Research*, 68, 97–115. <https://doi.org/10.12681/grsr.845>

⁴⁷ Δέγλερης Π., Κορυφίδου Ε., & Νικολόπουλος Γ. (1988). Φυλακή και ποινικό σύστημα στο «Surveiller et punir» του Μισέλ Φουκό. *The Greek Review of Social Research*, 68, σελ. 109-110. <https://doi.org/10.12681/grsr.845>

διαμονής και ως εκ τούτου, εξαναγκάζονται σχεδόν να επιστρέψουν στη φυλακή, αφού ο κατάδικος αποκόπτεται τόσο από το οικογενειακό, όσο και από το φιλικό του περιβάλλον.

Η φυλάκιση είναι ναί μεν μια νόμιμη τιμωρία που επιβάλλεται στον παραβάτη από το κράτος για τη διάπραξη ενός αδικήματος ή την αθέτηση του κανόνα δικαίου, ωστόσο το κράτος έχει την υποχρέωση να διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα έκαστων εκ των πολιτών του και να θωρακίσει τους πολίτες από κάθε πιθανή παραβίαση των δικαιωμάτων τους. Όσοι στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας, παραμένουν φορείς των λοιπών δικαιωμάτων και το κράτος οφείλει να τα διαφυλάττει και να τα εξασφαλίζει. Οι προστασίες που δίδονται από το Σύνταγμα, δεν σταματούν στους τοίχους των φυλακών⁴⁸, τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης οφείλουν να σέβονται και να προστατεύουν τα δικαιώματα των κατηγορουμένων και των καταδικασθέντων. Βάσει τούτου, πρέπει να προταθούν και να προαχθούν αρχές για την επίτευξη της «σωστής σωφρονιστικής τακτικής», γιατί μόνο έτσι θα μπορεί να γίνει λόγος για την επίτευξη του σωφρονιστικού χαρακτήρα της ποινής και όχι του τιμωριτικού.

Δυνάμει των ισχυόντων μέχρι σήμερα συνθηκών κράτησης, άλλα και εν συνόλω πεποιθήσεων σχετικά με το έγκλημα και την τιμωρία που αυτό επισύρει, δεν θα μπορούσαν να εντοπιστούν άλλα αποτελέσματα. Τα καταστήματα κράτησης, καθίστανται μια «μάζα γεμάτη μίσος», με τα άτομα απλώς να επιβιώνουν, χωρίς να διαφαίνεται καμία σωφρονιστική εξέλιξη. Η διαβίωση εντός των φυλακών πραγματώνεται στην βάση αυστηρών περιορισμών και απαγορεύσεων, χωρίς να αφήνεται οπουδήποτε περιθώριο έμπρακτης μεταμέλειας του καταδικασθέντα.

Σε πληθώρα περιπτώσεων, η ποινή φαίνεται να μην επιτυγχάνει ούτε στο ελάχιστο τους προαναφερθέντες στόχους της και δη τον σωφρονισμό των κρατουμένων. Τα καταστήματα κράτησης, καθίστανται ένας «μικρόκοσμος», ενισχύοντας ως επί το πλείστο το αίσθημα της επιβίωσης του αδύναμου, ήτοι των κρατουμένων, αφού καμία απολύτως ελευθερία έχουν. Συνυπολογίζοντας δε τις ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν, η επίτευξη του σωφρονισμού ολοένα και απομακρύνεται από το να πραγματοποιηθεί.

---

⁴⁸ Daksha Chimote, “Sexual Rights of Prisoners” (De Jure Nexus- Law Journal , September 27, 2020) <https://dejurenxus.com/sexual-rights-of-prisoners/?fbclid=IwAR25Wic3EAyG6entbwjm5khZC794s1K_9-8XOWyI_Wz-7shGx6pScCC7Qgo> .

Η πραγματική αιτία της «αποτυχίας» του σωφρονισμού μέσω της στέρησης της ελευθερίας συνεκτιμώντας και την αναποτελεσματικότητα των φυλακών, διαφαίνεται κυρίως στην μηδαμινή μετάδοση αξιών και στην παροχή ουσιαστικών προοπτικών για την εξέλιξη των κρατούμενων στην μετά την αποφυλάκισή τους καθημερινή ζωή.

Το «αύριο» της αποφυλάκισης των καταδικασθέντων, αποτελεί ίσως και το δυσκολότερο κεφάλαιο για τους ίδιους. Πέραν των βιοτικών αναγκών που καλούνται να καλύψουν, ο στιγματισμός της φυλάκισής τους, τους εμποδίζει να ενταχθούν ξανά στην κανονική ζωή. Είναι δε πασιφανές ότι εάν επιχειρηθεί σύγκριση του ατόμου που περνάει την πύλη των φυλακών και του ατόμου που αποφυλακίζεται, δεν θα βρεθεί καμία ομοιότητα. Από την μεταγωγή των καταδικασθέντων, πλέον, στα καταστήματα κράτησης, δεν γίνεται να νοείται ότι οι κρατούμενοι έχουν απωλέσει τα δικαιώματά τους, ούτε δίδεται η δυνατότητα καταπάτησής τους. Το καθεστώς κράτησης δεν αφαιρεί τα δικαιώματα που έχει ο κρατούμενος ως άνθρωπος και ως πολίτης.

Η μορφολογία των καταστημάτων κράτησης να αποτελεί ένα χώρο όπου τα θεμελιώδη δικαιώματα και εξ ορισμού τα δικαιώματα των κρατούμενων, υπόκεινται σε σωρεία περιορισμών. Ταυτίζοντας έτσι, τους κρατούμενους, μόνο με περιοριστικούς κανόνες που τυγχάνουν εφαρμογής αφ' ης στιγμής της καταδίκης τους. Τούτο παρατηρείται, τόσο ένεκα του περιβάλλοντος και των περιορισμών που αυτό συνεπάγει, όσο και ένεκα των ελλείπων προνοιών του κράτους, με απαρχαιωμένες πρακτικές που αποσκοπούν μόνο στην στείρα τιμωρία, αγνοώντας τον ουσιαστικό σκοπό των καταστημάτων κράτησης, ήτοι τον σωφρονισμό των παραβατών. Κατά συνέπεια των πιο πάνω, μπορούμε ευκόλως να πούμε πως η σωφρονιστική διαδικασία απέτυχε παντελώς.

Παρόλη την διεύρυνση του πνεύματος στις σύγχρονες κοινωνίες παρατηρείται ότι η προσέγγιση του εγκλήματος, δεν έχει απωλέσει την αυστηρά τιμωρητική υφή της, καθότι δίδεται περισσότερη έμφαση στην μομφή του δράστη διά μέσω της τιμωρίας του, παρά στον σωφρονισμό του, για να καταστεί δυνατή η μετέπειτα επανένταξή του στο κοινωνικό σύνολο. Απόρροια των ως άνω, είναι η ανάγκη για εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων στις ποινικές κυρώσεις.

Αποκαταστατική δικαιοσύνη

Η ανάγκη για εξεύρεση εναλλακτικών κυρώσεων ή μέτρων για τις ποινικές κυρώσεις καθίσταται πλέον επιτακτική και δη για τις στερητικές της ελευθερίας ποινές. Δυνάμει της αυξανόμενης εγκληματικότητας και των ολοένα αυξανόμενων επιβληθεισών στερητικών της ελευθερίας ποινών, το μοντέλο της αποκαταστατικής δικαιοσύνης δύναται να αποτελέσει ένα μοντέλο εναλλακτικής λύσης, αλλά και εν γένει μια ολοκληρωμένη πρόταση για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, καθότι με την εφαρμογή του, οι ποινές θα μπορούν να εκτίονται εντός της κοινότητας και ως εκ τούτου θα αποφευχθεί ο στιγματιστικός χαρακτήρας του εγκλεισμού⁴⁹.

Ορισμός αποκαταστατικής δικαιοσύνης

Η προσπάθεια να δοθεί ένας ορισμός για την αποκαταστατική δικαιοσύνη και ο εντοπισμός των βασικών της επιδιώξεων, βασίζεται στην διαπίστωση ότι το έγκλημα επιφέρει βλάβη σε πρόσωπα και κατ' επέκταση στις μεταξύ τους σχέσεις. Εκάστη εγκληματική συμπεριφορά και εν γένει παραβίαση κανόνα δικαίου, δημιουργεί βλάβη σε πρόσωπα και υποχρεώσεις.

Το έγκλημα και οι αναπόφευκτες συνέπειες που επιφέρει, καθίστανται ίσως το βασικότερο κοινωνικό πρόβλημα των σύγχρονων κοινωνιών, αφού διαταράσσεται η ομαλή διαβίωση του κοινωνικού συνόλου. Νοείται λοιπόν, ότι για επιτευχθεί η αποτελεσματική αντιμετώπιση του εγκλήματος, τούτη δύναται να πραγματοποιηθεί στην βάση κοινωνικά αποδεκτών όρων⁵⁰.

Ως εκ τούτου, στην προσπάθεια επανόρθωσης της δικαιοσύνης, είναι επιτακτικό να συμπεριλαμβάνεται το θύμα, ο θύτης αλλά και ολόκληρη η κοινωνία. Βάσει τούτου, πρέπει να επιδιωχθεί μια αποδόμηση του μέχρι πρότινος ισχύοντος μοντέλου ποινικής δικαιοσύνης και των βασικών αρχών που το διέπουν, ούτως ώστε να προωθηθεί αποτελεσματικότερα το εν λόγω εναλλακτικό μοντέλο απονομής δικαιοσύνης.

Αυτό ιδίως είναι αναγκαίο, καθότι βασική επιδίωξη της αποκαταστατικής δικαιοσύνης είναι πέραν από την προστασία του θύματος και η προστασία του ίδιου του δράστη, αλλά και σε γενικότερο πλαίσιο επιδιώκεται και η επανόρθωση τόσο των προγενέστερων, όσων και των

---

⁴⁹ Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Η αποκαταστατική δικαιοσύνη σε ποινικές υποθέσεις, σε: Συλλογικό Έργο, Τιμητικός Τόμος Νικολάου Θ. Νίκα, 2018, σ. 1339 = sakkoulas-online

⁵⁰ Σ. Αλεξιάδης, Η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη: Μια άλλη αντιμετώπιση του «εγκληματικού φαινομένου», σε: Συλλογικό Έργο, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τόμ. 2, 2007, σ. 992 = sakkoulas-online

μετέπειτα προσωπικών τους σχέσεων καθώς και η άμβλυση των εντάσεων⁵¹. Επιδιώκεται επομένως, η «θεραπεία της κοινωνικής πληγής του εγκλήματος».

Μπορεί ακόμα να θεωρηθεί ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη αποτελεί ένα νέο μοντέλο δικαιοσύνης, το οποίο αντανάκλα μια παλιά, προ-υπάρχουσα ιδέα, σύμφωνα με την οποία η δικαιοσύνη απαιτεί από τους ανθρώπους που «βλάπτουν» άλλους να επανορθώσουν για την πράξη τους, αποκαθιστώντας τις απώλειες του θύματος⁵². Αν αναχθεί η αποκαταστατική δικαιοσύνη σε ένα κίνημα και δεν παραμείνει ως μια ουτοπική λύση τότε, θα ενταχθούν στην ποινική δικονομία νέες πρωτοβουλίες και ειδικά προγράμματα με σκοπό την αποκατάσταση των θυμάτων, και διά μέσω των οποίων οι αδικοπράγουντες θα υποχρεούνται να αποκαταστήσουν τη ζημία που επέφεραν σε αυτούς που αδίκησαν, ήτοι τα θύματα⁵³.

Είναι παραδεκτό ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη δεν είναι εύκολο να οριστεί, διότι πέραν των διάφορων απόψεων που υπάρχουν, περιλαμβάνει πληθώρα πρακτικών, που τυγχάνουν εφαρμογής σε διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας⁵⁴. Ωστόσο, εάν εντοπιστούν οι βασικές επιδιώξεις της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, τότε θα είναι ευκολότερο να ταυτιστεί με τους υπάρχοντες ορισμούς της.

« Ο όρος "αποκαταστατική δικαιοσύνη" αναφέρεται σε κάθε διαδικασία που δίνει τη δυνατότητα σε όσους έχουν υποστεί βλάβη εξαιτίας κάποιου εγκλήματος και σε όσους είναι υπεύθυνοι για τη ζημία αυτή, εφόσον συναινούν ελεύθερα, να συμμετέχουν ενεργά στην επίλυση των ζητημάτων που προκύπτουν από το αδίκημα, με τη βοήθεια ενός εκπαιδευμένου και αμερόληπτου τρίτου μέρους. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη λαμβάνει συχνά τη μορφή διαλόγου (άμεσου ή έμμεσου) μεταξύ του θύματος και του δράστη, και μπορεί επίσης να περιλαμβάνει, κατά περίπτωση, άλλα πρόσωπα που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από ένα έγκλημα όπως υποστηρικτές των θυμάτων και των δραστών, σχετικούς επαγγελματίες της δικαιοσύνης και μέλη ή εκπροσώπους των πληττομένων κοινοτήτων»⁵⁵, τούτος δε είναι και ο ορισμός που δίδεται στην οδηγία

---

⁵¹ Σ. Αλεξιάδης, Η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη: Μια άλλη αντιμετώπιση του «εγκληματικού φαινομένου», σε: Συλλογικό Έργο, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τόμ. 2, 2007, σ. 992 = sakkoulas-online

⁵² "Restorative Justice." *Criminology & Public Policy*, vol. 4, no. 1, February, 2005, pp. 101-102. HeinOnline.

⁵³ "Restorative Justice." *Criminology & Public Policy*, vol. 4, no. 1, February, 2005, pp. 101-102. HeinOnline.

⁵⁴ Daly, Kathleen. (2002). *Restorative Justice: The Real Story*. Punishment and Society. 4. 10.1177/1462474022228464.

⁵⁵ Council of Europe (2018). Recommendation CM/Rec(2018)8 of the Committee of Ministers to member States. Council of Europe. (2018)

CM/Rec(2018)8 του Συμβουλίου της Ευρώπης, και ίσως και να αποτελεί τον πιο σύγχρονο διεθνώς αποδεκτό ορισμό της.

Αποδεκτό από την πλειονότητα είναι ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη, είναι μία εναλλακτική διαδικασία, όπου τα εμπλεκόμενα μέρη ενός αδικήματος, ήτοι το θύμα, ο θύτης και η κοινωνία, καταβάλλουν μια συλλογική προσπάθεια να καταλήξουν στο πώς θα χειρισθούν τα επακόλουθα του εγκλήματος και τις επιπτώσεις που δύναται να επιφέρει εν ευθέτω χρόνω⁵⁶.

Αναλυτικότερα, η αποκαταστατική δικαιοσύνη ως απόρροια της θεμελιώδους αρχής ότι οι αντιδράσεις στην εγκληματική συμπεριφορά δεν πρέπει να είναι καθαρά τιμωρητικές, αλλά πρέπει να επιδιώκουν στην αποκατάσταση της ζημίας και των σχέσεων- χωρίς ωστόσο να ελλείπει η απόδοση ευθυνών στους δράστες για τις πράξεις τους, προσεγγίζει το έγκλημα εστιάζοντας στους τρόπους επίλυσης της διαφοράς και της αποκατάστασης της βλάβης που επέφερε, αλλά και στην συμφιλίωση μεταξύ των δραστών και θυμάτων.

Συνάγεται από αυτό ότι πρωταρχική αρχή της είναι ότι στο επίκεντρο της διαδικασίας τίθενται ως «πρωταγωνιστές», το θύμα και ο θύτης και δευτερεύον ρόλο αποκτά η οικογένεια και η κοινότητα. Κατ' επέκταση, αναπόσπαστη αρχή του εν λόγω εναλλακτικού μοντέλου δικαιοσύνης είναι ότι οφείλεται να εξετάζεται το έγκλημα σε συνάρτηση με το κοινωνικό περιβάλλον, καθότι βασική επιδίωξη αποτελεί η πρόληψη του προβλήματος και των συνεπειών που δύναται να επιφέρει αυτό στο μέλλον. Προς τούτο, αναγκαία καθίσταται η ευελιξία κατά την εφαρμογή του κατάλληλου μέσου για απονομή της δικαιοσύνης, προς την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

Αφ' ης στιγμής το έγκλημα δύναται να ερμηνευθεί και ως «κακό», η αποκαταστατική δικαιοσύνη, εστιάζει πέραν από την αποκατάσταση της έννομης τάξης και στην επίλυση του «κακού» που έχει προκληθεί, ήτοι την «βλάβη» προς το θύμα προσωπικά, την «βλάβη» προς το δράστη και τέλος «βλάβη» προς την κοινωνία, ο δε σκοπός της είναι η αποκατάσταση, η επανόρθωση του «κακού» που έχει προκληθεί από την εγκληματική πράξη και μακροπρόθεσμος σκοπός αποτροπής μελλοντικής προσβολής. Δυνάμει τούτου, η αποκαταστατική δικαιοσύνη δύναται να αποτελέσει ένα «εργαλείο» για τη διαχείριση των συγκρούσεων, τη μείωση των επαναλαμβανόμενων παραβάσεων και για την αποκατάσταση της βλάβης.

---

⁵⁶ Marshall T. «Restorative Justice an overview», A report by the Home Office Research Development and Statistics Directorate, 1999.

Ωστόσο, η προαναφερθείσα θεωρία και ένας εκ των ορισμών της αποκαταστατικής δικαιοσύνης- ο οποίος υποστηρίχθηκε κυρίως από τον Marshall, παραμένει ευρύς καθότι ελλοχεύει ο κίνδυνος να οδηγηθούν οι ενδιαφερόμενοι σε απροσδόκητα αποτελέσματα, και να μην επιτύχουν τον επιδιωκόμενο σκοπό, ήτοι την επανόρθωση⁵⁷.

Ως αντίλογος επί των ανωτέρω, τίθεται ο ορισμός ότι στην αποκαταστατική δικαιοσύνη συμπεριλαμβάνεται κάθε πράξη η οποία αποσκοπεί στην απόδοση δικαιοσύνης μέσω της αποκατάστασης της βλάβης που υπήρξε ως επακόλουθο του εγκλήματος. Δίδεται επομένως έμφαση στην επανόρθωση της προκληθείσας βλάβης και δεν υπάρχει περιορισμός επι της διαδικασίας προς την επίτευξη του αναφερόμενου στόχου. Το μέτρο δηλαδή της αποκατάστασης, προσδιορίζεται σε συνάρτηση με την σοβαρότητα της προκληθείσας βλάβης και στο μέτρο της απαιτούμενης προσπάθειας προς επανόρθωση αυτής⁵⁸.

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη περιλαμβάνει στην ολότητά της, την ιδέα ότι, επειδή το έγκλημα «πληγώνει», η δικαιοσύνη οφείλει να «θεραπεύει», και ιδίως να «θεραπεύει» τις διαβρωμένες από την εγκληματική πράξη σχέσεις. Πρόκειται επομένως για μια διαδικασία κατά την οποία όλοι οι ενδιαφερόμενοι, έχουν την ευκαιρία να συζητήσουν τις «πληγές» που επιφέρει η τέλεση ενός εγκλήματος, πώς θα μπορούσαν να αποκατασταθούν, πώς θα μπορούσε να αποτραπεί η επανάληψη της εγκληματικής συμπεριφοράς και πώς μπορούν να ικανοποιηθούν άλλες ανάγκες των ενδιαφερομένων⁵⁹.

Διαπιστώνεται ως εκ τούτου ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη αποτελεί ένα καινοτόμο κίνημα στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης. Τα προγράμματα αποκαταστατικής δικαιοσύνης βασίζονται στην ηθική, στην πεποίθηση ότι όλα τα άτομα αξίζουν να αντιμετωπίζονται με κάποια αξιοπρέπεια⁶⁰. Στις περιπτώσεις ειδεχθών εγκλημάτων, δυστυχώς φαντάζει δύσκολο να εμμένουμε σε αυτή την πεποίθηση, παρόλο που μόνο εάν εξεταστούν ενδελεχώς συγκεκριμένες

---

⁵⁷ McCold, Paul (2000), «Toward a mid-range theory of restorative criminal justice: A reply to the Maximalist model», *Contemporary Justice Review*, 3(4), p. 357-414.

⁵⁸ Bazemore, G. and Walgrave, L. (1999) «Restorative Juvenile Justice: In Search of Fundamentals and an Outline for Systemic Reform», in Bazemore, G. and Walgrave, L. (eds.) *Restorative Juvenile Justice: Repairing the Harm of Youth Crime*, Monsey, NY: Criminal Justice Press, pp.45-74 in Suzuki Masahiro, *Current Debates over Restorative Justice: Concept, Definition and Practice*

⁵⁹ John Braithwaite, "Encourage Restorative Justice," *Criminology and Public Policy* 6, no. 4 (November 2007):689-696

⁶⁰ Furio, Jennifer. *Restorative justice: prison as Hell or a chance for redemption?*. Algora Publishing, 2002..

εναλλακτικές λύσεις, θα μπορέσουμε να εφαρμόσουμε αποτελεσματικά το εν λόγω μοντέλο δικαιοσύνης.

Είναι σαφές σε σχέση και με τα ανωτέρω ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη ως έννοια είναι ευρεία και φυσικά διευρύνεται συνεχώς ούτως ώστε να συμπεριλάβει αποτελεσματικότερα τα ζητήματα προσωπικών και κοινοτικών σχέσεων. Επι της ουσίας, η προσέγγιση αυτή αποσκοπεί στην εφαρμογή των αρχών της αποκαταστατικής δικαιοσύνης ως απάντηση σε αδικήματα και εγκλήματα σε ολόκληρη την κοινότητα⁶¹.

Πρέπει επομένως να διασαφηνιστεί ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη δεν είναι ένα τέχνασμα για να «δώσουμε στους φυλακισμένους ένα διάλειμμα», ούτε αποσκοπεί στην άνευ όρων απελευθέρωση των κρατουμένων. Ούτε το σκεπτικό στο οποίο βασίζεται είναι να αφήσουμε τους φυλακισμένους να «απαλλαγούν» εύκολα από τις συνέπειες της εγκληματικής τους συμπεριφοράς. Αντίθετα, σκοπός της είναι να προσφέρει μια εναλλακτική προοπτική στο πως οροθετείται η τιμωρία. Είναι παραδεκτό ότι πρόκειται για μια εξαιρετικά φιλελεύθερη προσέγγιση, αλλά δεν είναι αυτός ο στόχος της. Αντίθετα, είναι μια προσπάθεια να εξευρεθεί λύση στη βία, στην αυξανόμενη εγκληματικότητα και εν τέλει στην προκατάληψη και στη σύγκρουση. Στην πραγματικότητα, έχει να κάνει με την αποκατάσταση της ψυχής, της ανθρωπιάς και τον σωφρονισμό του εγκληματία, ακόμη και αν η αποφυλάκιση με αναστολή της στερητικής της ελευθερίας ποινής δεν είναι εφικτή⁶².

Είναι παραδεκτό ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη σημειώνει επιτυχία στα νομικά συστήματα που τυγχάνει εφαρμογής. Τούτο δε έγκειται στην αποδοχή ότι το μέχρι τώρα παραδοσιακό σύστημα δικαιοσύνης έχει αποτύχει και στην επιτακτικότητα για εφαρμογή νέων μεθόδων προσέγγισης του εγκλήματος. Ειδικότερα, η αποκαταστατική δικαιοσύνη ως κίνημα, προάγει ένα σύνολο αξιών και έχει ως απώτερο σκοπό την κοινωνική μεταρρύθμιση.

Η υπό αναφορά κοινωνική μεταρρύθμιση βασίζεται στο γεγονός ότι πρέπει να μεταβληθεί από εμάς, το γενικό πληθυσμό, ο τρόπος με τον οποίο βλέπουμε τον εαυτό μας σε συνάρτηση με τους υπόλοιπους και τη συσχέτισή μας με τους άλλους ανθρώπους στην κοινωνία. Δεν δύναται να νοείται ότι υπερτερεί ο ένας εις βάρος του άλλου, αλλά όλοι είναι ίσοι και οι ανάγκες του καθενός

---

⁶¹ Αρτινοπούλου, Β. (2010). Επανορθωτική Δικαιοσύνη: Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοσύνης συστημάτων. Πρόλογος Dr. Theo Gavrielides. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

⁶² Furio, Jennifer. Restorative justice: prison as Hell or a chance for redemption?. Algora Publishing, 2002. Page7

έχουν την ίδια βαρύτητα και αξία. Πρέπει επομένως να υπάρχει μια ουσιαστική σύνδεση με τους άλλους και την κοινωνία ως σύνολο, αφού λειτουργούμε σε συνάρτηση με τους υπολοίπους και την ίδια την κοινωνία. Εν αντιθέσει περιπτώσει, η μεταρρύθμιση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης δεν μπορεί να εφαρμοσθεί ή ακόμα και αν εφαρμοσθεί θα είναι ανεπιτυχής⁶³.

Περαιτέρω, η θεωρία της αποκαταστατικής δικαιοσύνης βασίζεται στο διάλογο. Τούτο συμβαίνει, επειδή πολλοί από τους συμμετέχοντες διαπιστώνουν ότι οι αξίες της αποκαταστατικής δικαιοσύνης ανάγονται δεσμεύσεις για μία ζωή. Το εν λόγω μοντέλο δικαιοσύνης, απευθύνεται στις ανθρώπινες ανάγκες και τα συναισθήματα, αφού αυτά αποτελούν τον «διάυλο» για την βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των μελών μιας κοινότητας. Αναντίρρητα, η αποκαταστατική δικαιοσύνη, στοχεύει στην ενδυνάμωση του κοινωνικού συνόλου. Τούτο δε πραγματώνεται εν αντιθέσει του αυστηρού, τυποποιημένου μοντέλου δικαιοσύνης που εφαρμόζεται κατά κανόνα στις σύγχρονες κοινωνίες, αφού η αποκαταστατική δικαιοσύνη δίδει την δυνατότητα στους «πρωταγωνιστές» του εγκλήματος να κατανοήσουν ότι είναι ικανά να ανακτήσουν το έλεγχο που διασαλεύτηκε από το έγκλημα που διαπράχθηκε, συμμετέχοντας ενεργά στις αποφάσεις που θα παρθούν, αφού τους επηρεάζουν άμεσα⁶⁴.

Πώς ορίζεται το έγκλημα στην βάση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη θέτει στο επίκεντρο την εγκληματική πράξη που διεπράχθει. Δεν εξομοιώνει το έγκλημα με την προσβολή του κράτους και της κοινωνίας, αλλά το θεωρεί μια διαπροσωπική –ιδιωτική διαφορά, που προκάλεσε «κακό», «ζημία» ακόμα και «βλάβη» στο θύμα.

Πρόκειται ως εκ τούτου, για μια «εξατομικευμένη προσέγγιση του εγκλήματος», με κύριο χαρακτηριστικό την αποδόμηση της κοινωνικής απαξίας της εγκληματικής πράξης, ως προσβολής του κράτους δικαίου και των εννόμων προστατευόμενων αγαθών⁶⁵.

Συνάγεται έτσι ότι, το έγκλημα δεν ανάγεται σε ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο, αλλά «προσωποποιείται» ως ατομική επιλογή ή ακόμα και ως ατομική πράξη, η οποία χαρακτηρίζεται από την απόλυτη υπευθυνότητα από την πλευρά του δράστη.

---

⁶³ Johnstone G.- Van Ness Dan., «The meaning of restorative justice», in Handbook of Restorative Justice, Johnstone G.- Van Ness D., Willan Publishing 2007, p.15.

⁶⁴ Mahony D. and Doak J., «Reimagining restorative justice, agency and accountability in the criminal process», Bloomsbury 2017 p. 60-61

⁶⁵ Αρτινοπούλου Β. (2009). «Οι ‘γκρίζες ζώνες’ της αποκαταστατικής δικαιοσύνης». The art of crime: www.theartofcrime.gr, τ.12

Τούτο δε είναι ευκόλως αντιληπτό, αφού η θεώρηση αυτή, αντικατοπτρίζεται και σε όλες τις πρακτικές και εφαρμοσθέντα προγράμματα αποκαταστατικής, όπου βασικό χαρακτηριστικό τους είναι η ανάληψη της ατομικής ευθύνης του δράστη για την διαπραχθείσα εγκληματική πράξη και εν συνέχεια η έκφραση μεταμέλειας και συγγνώμης προς το θύμα.

Εν δια αυτή περιπτώσει, οφείλετε να διερευνηθούν οι έννοιες, το περιεχόμενο και οι σχέσεις μεταξύ της ατομικής και συλλογικής ευθύνης, υπό το πρίσμα της εγκληματολογίας ως εμφανίζεται επι του πρακτέος αλλά και εν συνόλω της κοινωνικής αντίδρασης⁶⁶.

Πώς ορίζεται το θύμα και ο δράστης στην βάση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης
Είναι δε παραδεκτό ότι από την παντελή αγνόηση του θύματος, όπου θα μπορούσε ακόμα να χαρακτηριστεί ως ξεχασμένο ή/και αγνοημένο, ότι δια μέσω του θυματολογικού κινήματος, έχουμε σταδιακά περάσει στο πρωταγωνιστικό θύμα. Το θύμα ως εκ τούτου κατά την αποκαταστατική δικαιοσύνη συνάδει απόλυτα στην ιδέα του «αθώου θύματος» και σε εξαιρετικές περιπτώσεις φαίνεται να ταυτίζεται με την ιδέα του «ένοχου» ή «συμμετοχικού» θύματος και τούτο γίνεται αφ' ης στιγμής ο δράστης αναλαμβάνει στην ολότητα της την ατομική ευθύνη για το διαπραχθέν έγκλημα. Αποτέλεσμα των ανωτέρω είναι το θύμα να καθίσταται ισότιμος συνομιλητής με τον δράστη στα πλαίσια των διαδικασιών για αποκατάσταση⁶⁷.

Παράλληλα, το θύμα αξιώνει τα κεκτημένα του, την επανόρθωση της ζημίας/ βλάβης που υπέστη από την προηγούμενη παράνομη ενέργεια του δράστη και στο πλαίσιο της αξίωσής του συμμετέχει ενεργά και η τοπική κοινότητα.

Πρέπει να δοθεί επαρκής προσοχή και έμφαση στην αποτελεσματική βοήθεια των θυμάτων, τόσο κατά τη διάρκεια, όσο και μετά τη διαδικασία αποκατάστασης της δικαιοσύνης. Τα θύματα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αφηγηθούν την ιστορία τους. Αυτό μπορεί να απαιτεί να μιλούν πρώτα τα θύματα σε κάθε συζήτηση, ώστε να διατηρείται στρατηγική απόσταση από την ανισόρροπη εστίαση στα ζητήματα του ένοχου μέρους, ήτοι του δράστη⁶⁸.

---

⁶⁶ Αρτινοπούλου Β. (2009). «Οι 'γκρίζες ζώνες' της αποκαταστατικής δικαιοσύνης». The art of crime: www.theartofcrime.gr, τ.12

⁶⁷ Αρτινοπούλου Β. (2009). «Οι 'γκρίζες ζώνες' της αποκαταστατικής δικαιοσύνης». The art of crime: www.theartofcrime.gr, τ.12

⁶⁸ Menon, Nandini. "Restorative Justice." *Supremo Amicus*, 18, 2020, pp. 596-608. HeinOnline.

Από την μια τα θύματα πλήττονται κυρίως από την απώλεια του ελέγχου που βιώνουν λόγω του αδικήματος. Τα θύματα λοιπόν, πρέπει να ανακτήσουν την αίσθηση της ατομικής τους δύναμης. Διά μέσω της ενδυνάμωση της ατομικής τους δύναμης, μετατρέπονται τα θύματα σε επιζώντες.

Από την άλλη, οι δράστες βλάπτουν τις σχέσεις τους με τη δική τους κοινότητα φροντίδας, ήτοι τα μέλη της οικογένειά τους και τα άτομα του στενού φιλικού και κοινωνικού τους κύκλου, «σπάζοντας» την εμπιστοσύνη τους. Για να ανακτήσουν αυτή την εμπιστοσύνη, θα πρέπει να δεσμευτούν να αναλάβουν υποχρεώσεις σχετικές με τα αδικήματα που διέπραξαν⁶⁹.

Δυνάμει των βασικών πρότυπων αποκαταστατικής δικαιοσύνης που παρατίθενται από τα Ηνωμένα Έθνη, προτείνουν ότι οι διαδικασίες αποκατάστασης πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο όταν υπάρχουν επαρκείς αποδείξεις για την καταδίκη του ενόχου και με την ελεύθερη και απρόσκοπτη συγκατάθεση του ενόχου, ο οποίος θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ανακαλέσει την εν λόγω συγκατάθεση, ανά πάσα στιγμή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας⁷⁰. Τα ένοχα μέρη αναμένεται επίσης να έχουν πρόσβαση σε νομικές συμβουλές.

Είναι δε παραδεκτό ότι οι εν λόγω διαπιστώσεις έγκεινται στο γεγονός ότι οι σχέσεις των πολιτών με την αστυνομία και το σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης έχουν διαβρωθεί και κλονιστεί σε μεγάλο βαθμό και επικρατεί σε μεγάλο βαθμό η ανασφάλεια και ο φόβος από την αυξανόμενη εγκληματικότητα. Δεν πρέπει συνάμα να αγνοείται ότι θεμελιώδες στοιχείο του ποινικού δικαίου και σε γενικότερο πλαίσιο, της απονομής της δικαιοσύνης είναι η προστασία των θυμάτων. Στις πρακτικές προς αποκατάσταση της δικαιοσύνης, συμπεριλαμβάνεται η διασφάλιση της δικαιοσύνης για τα θύματα και η αποκατάσταση των πληγείσων συμφερόντων.

Ο γενικός στόχος είναι να ξεφύγουμε από την τιμωρητική κατεύθυνση και να δημιουργηθούν προοπτικές για θεραπεία, κατανόηση και εξυγίανση των πληγών του εγκλήματος για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

---

⁶⁹ Edgar K and Cavadino P, Restorative Justice in Prisons: a Guide to Making It Happen (Waterside Press 2008)

⁷⁰ "Handbook on Restorative Justice Programmes" <[https://www.un.org/ruleoflaw/files/Handbook on Restorative Justice Programmes.pdf](https://www.un.org/ruleoflaw/files/Handbook%20on%20Restorative%20Justice%20Programmes.pdf)>

Θεωρίες της αποκαταστατικής δικαιοσύνης

Μαξιμαλιστική και μινιμαλιστική θεωρία

Η μαξιμαλιστική τάση ορίζει ότι οι πρακτικές αποκατάστασης μπορούν να αντικαταστήσουν τα τρέχοντα ποινικά συστήματα. Η εφαρμογή τους τυγχάνει σε όλα τα εγκλήματα ανεξάρτητα από τη βαρύτητα και την απαξία τους. Οι επανορθωτικές κυρώσεις που επιβάλλονται από τα δικαστήρια θεωρούνται ως μη επανορθωτική πρακτική. Αντίστοιχα υπάρχουν και οι απόψεις εκείνων οι υποστηρίζουν ότι οι επανορθωτικές πρακτικές μπορούν να συμβάλουν στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης⁷¹. Συμφωνώ με την από των ατόμων αυτών, οι πρακτικές αυτές θα πρέπει να εφαρμόζονται σε αδικήματα μειωμένης βαρύτητας. Η ύπαρξη του επίσημου δικαστικού συστήματος από τις αρχές διασφαλίζει ότι το θύμα θα δικαιωθεί και αντίστοιχα ο δράστης δεν θα μπορεί να αποφύγει την ευθύνη που του αναλογεί. Υπάρχει όμως και ένα ενδιαμέσο θα λέγαμε «μοντέλο»⁷². Συγκεκριμένα, στην περίπτωση του μαξιμαλιστικού μοντέλου, με την ανεξαρτητοποίηση από το κλασικό ποινικό σύστημα, ελλοχεύει ο κίνδυνος αποκλεισμού της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, λόγω της έλλειψης οικονομικών πόρων και λόγω περιορισμένης εφαρμογής αυτής εκτός του πολιτειακού συστήματος. Ακόμα, για το μινιμαλιστικό μοντέλο ο κίνδυνος ο οποίος ελλοχεύει είναι εκείνος της του περιορισμού της ελευθερίας του ατόμου. Έτσι λοιπόν, το τρίτο μοντέλο προτείνει την ανεξαρτησία, με τη συμμετοχή ενός ετέρου συντονιστή εκτός των δικαστικών υπηρεσιών, π.χ. Αστυνομικούς.

Αντιστροφή της ηθικής αποδέσμευσης

Στην περίπτωση της παραδοσιακής απονομής της δικαιοσύνης παρατηρείται το γεγονός ότι ο δράστης τείνει να προχωρά στην δικαιολόγηση της πράξης του, ενώ στην αποκαταστατική δικαιοσύνη εμφανίζεται να υπάρχει μια σύνδεση μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη, του αποτελέσματος που προκαλείται από την πράξη αυτή και τελικά με τις συνέπειες της πράξης/των πράξεων του απέναντι στο θύμα/θύματα⁷³. Στην πρώτη περίπτωση ο δράστης φαίνεται να βρίσκεται σε άρνηση των πράξεων του. Σε ένα πρώτο στάδιο ανιχνεύει ίσως ένα θετικό από την πράξη την οποία τέλεσε, εν συνέχεια αρνείται τη σοβαρότητα της ζημίας που προκάλεσε και προσπαθεί να

---

⁷¹ McCold, Paul (2000), «Toward a mid-range theory of restorative criminal justice: A reply to the Maximalist model», *Contemporary Justice Review*, 3(4), p. 357-414.

⁷² Armstrong J., «Restorative Justice as a Pathway for Forgiveness; How and should forgiveness operate within the Criminal Justice System?» in www.antonioassella.eu p. 3-5.

⁷³ Barton Ch., «Theories of Restorative Justice», *Australian Journal of Professional and Applied Ethics*, vol. 2, no. 1, July 2000

δικαιολογήσει την πράξη του και τέλος επιρρίπτει ευθύνη στο ίδιο το θύμα/θύματα. Ωστόσο με την αποκαταστατική δικαιοσύνη, ο δράστης έρχεται αντιμέτωπος με το θύμα, αντιλαμβάνεται τη ζημία που προκάλεσε, αναγνωρίζει την ευθύνη του και τέλος προσπαθεί να αποκαταστήσει την βλάβη την οποία προκάλεσε⁷⁴.

Κοινωνική και ηθική ανάπτυξη

Η ηθική διαδραματίζεται σημαντικό ρόλο σε όλες τις κοινωνίες των ανθρώπων, ώστε να μπορέσουν να συνυπάρξουν οι άνθρωποι, καθορίζοντας έτσι τι είναι ορθό και τι λάθος.

Εκείνοι οι οποίοι δεν είναι εφικτό να εφαρμόσουν τους κανόνες και τις αξίες σε μια οργανωμένη κοινωνία, τυγχάνουν αποδοκιμασμού. Έτσι, οι άνθρωποι αυτοί πολλές φορές βρίσκονται στο περιθώριο, εκτός των Ορίων που έχει θέσει η κοινωνία για τους υπόλοιπους πολίτες οι οποίοι σέβονται τον πλησίον τους⁷⁵.

Στην αποκαταστατική δικαιοσύνη, όπου συμμετέχουν τόσο ο θύτης όσο και το θύμα, δίνεται η δυνατότητα στον θύτη να εκφράσει ο ίδιος τις τύψεις τις οποίες βιώνει από την πράξη που τέλεσε έναντι του θύματος και να μεταμεληθεί και αντίστοιχα το θύμα να παράσχει συγχώρεση⁷⁶.

Συναισθηματική και ηθική θεραπεία⁷⁷

Όσον αφορά την αποκαταστατική δικαιοσύνη έχουμε δυο «πλευρές». Η πρώτη είναι η υλική διευθέτηση, ήτοι η αποζημίωση του θύματος για τη βλάβη που του προκάλεσε. Η δεύτερη είναι η συμβολική επανόρθωση. Τούτο αφορά την συμπεριφορά του δράστη προς το θύμα, επιδεικνύοντας εκφράσεις σεβασμού, μετανοίας, συγχώρεσης και κατανόησης μεταξύ τους. Για να μπορέσει να επιτευχθεί θα πρέπει να υπάρχει μετάνοια από την πλευρά του δράστη και αντίστοιχα συγχώρεση από την πλευρά του θύματος. Η υλική επανόρθωση θα λέγαμε ότι ανταποκρίνεται περισσότερο στην παραδοσιακή απονομή της δικαιοσύνης, πιο απρόσωπη και

---

⁷⁴ Barton Ch., «Theories of Restorative Justice», Australian Journal of Professional and Applied Ethics, vol. 2, no. 1, July 2000

⁷⁵ Barton Ch., «Theories of Restorative Justice», Australian Journal of Professional and Applied Ethics, vol. 2, no. 1, July 2000

⁷⁶ Barton Ch., «Theories of Restorative Justice», Australian Journal of Professional and Applied Ethics, vol. 2, no. 1, July 2000

⁷⁷ Barton Ch., «Theories of Restorative Justice», Australian Journal of Professional and Applied Ethics, vol. 2, no. 1, July 2000

απομακρυσμένη. Στο κομμάτι τούτο διαφέρει η αποκαταστατική δικαιοσύνη η οποία είναι απαραίτητο να υπάρχει και συμβολική επανόρθωση που να ικανοποιεί αμφότερα τα μέρη.

Επανορθωτική ντροπή

Ο όρος χρησιμοποιήθηκε από τον John Braithwaite⁷⁸, και θα μπορούσαμε να καταλάβουμε την έννοια ως εξής: τα πρόσωπα τα οποία εμπλέκονται στην ζωή του δράστη, έχουν ιδιαίτερη θέση σε αυτή, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για τον χρόνο μετά την αξιόποινη πράξη του. Τούτο διότι τα πρόσωπα του στενού συγγενικού κύκλου αποδοκιμάζουν την συμπεριφορά του, ενώ παράλληλα αποδέχονται τον ίδιο ως προσωπικότητα, διαχωρίζοντας τον από την αξιόποινη πράξη που τέλεσε από το πρόσωπό του. Έτσι, είναι δυνατό να ενσωματωθεί πιο εύκολα στην κοινωνία. Η επανορθωτική ντροπή συνίσταται στο αίσθημα ντροπής που δημιουργείται στον δράστη απέναντι στους οικείους του, των οποίων η γνώμη είναι σημαντική. Αντίστοιχα κατά την παραδοσιακή δικαιοσύνη, ο δράστης δεν δείχνει ενδιαφέρον καθότι δεν δημιουργείται αίσθημα ντροπής προς ένα τρίτο άτομο εκτός του στενού περιβάλλοντος, όπως είναι ο δικαστής⁷⁹.

Περίγραμμα της αποκαταστατικής δικαιοσύνης:

Η επιτυχής εφαρμογή αυτής της προσέγγισης της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, βασίζεται σε ένα γενικό πλαίσιο. Ακόμα, ενώ δίδεται ένα περίγραμμα προς καθοδήγηση, τα σχετικά προγράμματα οφείλουν να αντιμετωπίζουν το έγκλημα υπό ένα εναλλακτικό πρίσμα και οι αρχές να αντιλαμβάνονται την κάθε περίπτωση ως άξια της δικής της τιμωρίας και θεραπείας. Με την ίδια λογική, η καθοδήγηση που δίδεται από την αποκαταστατική δικαιοσύνη, απαιτεί από τις κοινότητες να αναγνωρίσουν ότι η καθεμία πρέπει να διατηρήσει μια ανοικτή στάση, επεκτείνοντας ή περιορίζοντας τις επιμέρους πτυχές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης ανάλογα με την περίπτωση.

Οι βασικές επιδιώξεις της αποκαταστατικής δικαιοσύνης είναι⁸⁰:

---

⁷⁸John Braithwaite, “Reintegrative Shaming” [2000] Australian National University <https://johnbraithwaite.com/wp-content/uploads/2016/05/2000_Reintegrative-Shaming.pdf>.

⁷⁹John Braithwaite, “Reintegrative Shaming” [2000] Australian National University <https://johnbraithwaite.com/wp-content/uploads/2016/05/2000_Reintegrative-Shaming.pdf>.

⁸⁰ Furio, Jennifer. Restorative justice: prison as Hell or a chance for redemption?. Algora Publishing, 2002. p. 11-12

1. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη είναι ένας τρόπος σκέψης και αντιμετώπισης των συγκρούσεων, των διαφορών ή των αδικημάτων. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αφορά τη δημιουργία όσο το δυνατόν πιο σωστών συνθηκών για όλους τους ανθρώπους.
2. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει ότι η ανταπόκριση στις συγκρούσεις, τις διαφορές ή τα αδικήματα είναι σημαντική. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη ανταποκρίνεται με τρόπους που οικοδομούν ασφαλείς και υγιείς κοινότητες.
3. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη δεν είναι χαριστική. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη προτιμά να αντιμετωπίζει συλλογικά και εποικοδομητικά τις συγκρούσεις, τις διαφορές και τα αδικήματα το συντομότερο δυνατό και πριν αυτά κλιμακωθούν.
4. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει ότι οι παραβιάσεις των κανόνων και των νόμων αποτελούν ταυτόχρονα δείκτες παραβάσεων και αδικημάτων κατά προσώπων, σχέσεων και κοινότητας.
5. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αντιμετωπίζει τις βλάβες και τις ανάγκες που προκύπτουν από διαμάχες, διαφωνίες και τις παραβάσεις που σχετίζονται με αυτές.
6. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη καθιστά τους διαπλεκόμενους και τους παραβάτες υπεύθυνους για την αναγνώριση της βλάβης και την αποκατάσταση των ζημιών στο μέτρο του δυνατού. Έτσι δημιουργεί ένα πολιτισμένο μέλλον.
7. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη παρακινεί τα θύματα, τους διαδίκους, τους δράστες και τις κοινότητές τους να αναλάβουν κεντρικούς ρόλους στην αναγνώριση της βλάβης, στην αποκατάσταση των ζημιών και στη δημιουργία ενός ασφαλούς και πολιτισμένου μέλλοντος.
8. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη επιδιορθώνει την βλάβη και συμφιλιώνει όσο το δυνατόν περισσότερο το θύμα, τον διαφωνούντα, τον δράστη και την κοινότητά τους.

9. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη προτάσσει τη μέγιστη χρήση εθελοντικών και συνεργατικών μορφών αντίδρασης και την ελάχιστη χρήση βίας και εξαναγκασμού.
10. Οι αρχές αποκαταστατικής δικαιοσύνης παρέχουν εποπτεία, βοήθεια και εξαναγκαστική υποστήριξη όταν τα άτομα δεν είναι συνεργάσιμα.
11. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αξιολογείται από τα αποτελέσματά της, όχι μόνο από τις προθέσεις της.
12. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει και ενθαρρύνει τον ρόλο των κοινοτικών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών και θρησκευτικών κοινοτήτων, στη διδασκαλία και την καθιέρωση των ηθικών και δεοντολογικών προτύπων που οικοδομούν την κοινότητα.

Γίνεται δε αντιληπτό δυνάμει των ανωτέρω ότι πρόκειται για μια «έννοια –ομπρέλα» που εμπερικλείει ποικιλία πρακτικών, χωρίς έναν καθολικά αποδεκτό ορισμό⁸¹. Ωστόσο, εάν επιχειρηθεί να επισημανθούν τα σημεία που συγκλίνουν οι επιδιώξεις της αποκαταστατικής δικαιοσύνης τότε αυτές αναλύονται ως εξής:

- I. Σκοπός της αποκαταστατικής δικαιοσύνης είναι η συμπλήρωση, η αλλαγή και ο μετασχηματισμός, του κυρίαρχου ισχύοντος συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης.
- II. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη «συμπεριφέρεται» το έγκλημα ως «βλάβη» η οποία παραβίαση της διαπροσωπικές σχέσεις και όχι ως μια αφηρημένη, θεωρητική έννοια.
- III. Άρα, η δικαιοσύνη οφείλει και πρέπει να είναι επανορθωτική ή αποκαταστατική, με στόχο την επανόρθωση της ζημίας ή του «κακού» που έχει προκληθεί από την παραβατική συμπεριφορά του δράστη προς τα θύματα⁸².

---

⁸¹ Shapland, I, et all, Situating Restorative Justice within criminal justice. *Theoretical Criminology*, vol 10(4), pp 505-532, εδώ σελ. 506.

⁸² Braithwaite, J. *Reconciling Models: Balancing Regulation Standards and Principles of Restorative Justice Practice*, in H. Mika and K. McEvoy (eds) *International Perspectives on Restorative Justice Conference Report*, Belfast: Queen University, 2001.

IV. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αποτελεί μια ειδική μέθοδο αντιμετώπισης, αλλά και χειρισμού του εγκλήματος που φέρνει κοντά τους «πρωταγωνιστές», ήτοι τον δράστη, το θύμα, τις οικογένειές τους και τους φίλους τους, για να συζητήσουν τις επιπτώσεις του γεγονότος και τι πρέπει να πραγματοποιηθεί ούτως ώστε να αποκατασταθεί το «κακό» ή η «βλάβη» που προξένησε ο δράστης⁸³.

Εφαρμογή αποκαταστατικής δικαιοσύνης

Οι δυνάμενες πρακτικές εφαρμογής της αποκαταστατικής δικαιοσύνης αντανakλώνται μέσω των συστημάτων εφαρμογής της. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη έχει αναπτυχθεί σε δύο βασικά συστήματα⁸⁴.

Όσον αφορά το πρώτο σύστημα εφαρμογής, πρόκειται για ένα σύστημα το οποίο πηγάζει κυρίως επί του πρακτέου και όχι μέσω της νομοθεσίας. Πρόκειται επί της ουσίας για διαδικασίες οι οποίες προέκυψαν «στη σκιά του νόμου» χωρίς την ύπαρξη επίσημων δομών και εφαρμόστηκαν κατά βάση ad hoc, δυνάμει της διακριτικής ευχέρειας των υπηρεσιών και των οργανισμών. Αναφέρεται δε, ότι, η εν λόγω προσέγγιση τυγχάνει εφαρμογής σε χώρες οι οποίες έχουν κατά κανόνα κοινο- δικαϊκή παράδοση, ήτοι, στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Αγγλία, αλλά και σε χώρες που εφαρμόζουν την πρακτική της διαμεσολάβησης όπως την Ολλανδία, την Μέση ανατολή μέσω της sulha- αραβική παράδοση διαμεσολάβησης και συμφιλίωσης, αλλά και την Γουατεμάλα- μέσων προγραμμάτων διαμεσολάβησης. Ωστόσο, ένεκα της απουσίας ειδικών διατάξεων κατέστη δυνατή η ευρεία ανάπτυξη πρακτικών αποκαταστατικής δικαιοσύνης, χάρη της προσαρμοστικότητας που παρέχεται από το υπό αναφορά μοντέλο. Συνεπεία τούτου, με την πάροδο του χρόνου, αναπτύχθηκε κάποια ρύθμιση των διαδικασιών που διέπουν την αποκαταστατική δικαιοσύνη σε μεμονωμένα κράτη, η οποία όμως δεν ανεχθεί απαραίτητα σε μορφή επίσημου νόμου. Συχνά δε παρατηρείται ότι η πρακτική της διαμεσολάβησης κατευθύνεται κυρίως από πολιτικές οργανισμών ή υπουργικές εγκυκλίους και δε ακόμα συχνότερα από πρότυπα πρακτικής των οργανώσεων διαμεσολάβησης.

---

⁸³ Declan, Roche, Dimensions of Restorative Justice. Journal of Social Issues, vol, 62, no 2, 2006, pp 217-238.

⁸⁴ Elisavet Symeonidou- Kastanidou, Restorative Justice as an Alternative to Penal Sanctions, The Oxford Handbook of Criminal Process, ch. 40:

Όσον αφορά το δεύτερο σύστημα εφαρμογής της, το εν λόγω σύστημα θεσπίστηκε στη βάση ειδικής νομοθεσίας. Τα σχετικά με αυτό μέτρα, είτε ενσωματώνονται σε κώδικες ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας, είτε ακόμα και σε ξεχωριστά νομοθετήματα, τα οποία συνήθως περιλαμβάνουν διαδικαστικές και οργανωτικές κατευθύνσεις για τις δικαστικές αρχές αλλά και κατευθυντήριες γραμμές για την πρακτική εφαρμογή τους. Παρατηρείται, περεταίρω ότι, η προσέγγιση αυτή τυγχάνει εφαρμογής σε χώρες με παράδοση ηπειρωτικού δίκαιου. Γεγονός αποτελεί ότι οι εν λόγω διαδικασίες περί αποκαταστατικής δικαιοσύνης, ως επί το πλείστον αναπτύσσουν πρώτα ένα πειραματικό μοντέλο προτού καταλήξουν στην θέσπιση ειδικών νομοθετικών διατάξεων. Παράδειγμα εν προκειμένω, μπορεί να αποτελέσουν ο τρόπος θέσπισης των υπό αναφορά διαδικασιών στην Φιλανδία και στην Δανία, όπου η εφαρμογή των διαδικασιών έγινε σταδιακά και κυρίως μέσω οργανωτικών μοντέλων, που δεν είχαν καμία κρατική εποπτεία.

Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη τυγχάνει εφαρμογής μέσω διάφορων διαδικασιών, οι οποίες έχουν δοκιμαστεί και συνεχώς εξελίσσονται, βασιζόμενες σε έρευνες για την αποτελεσματικότητά τους. Για να επιλεγθεί η κατάλληλη διαδικασία, απαιτείται ο συγκερασμός των ιδιαιζόντων περιστατικών της κάθε υπόθεσης και των αναγκών των άμεσα εμπλεκόμενων⁸⁵.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι τα διάφορα προγράμματα αποκαταστατικής δικαιοσύνης, διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους- ως προς τους πρωταρχικούς τους στόχους, το επίπεδο τυπικότητας που τα διέπει, το πόσο συσχετίζονται με το υπάρχον σύστημα ποινικής δικαιοσύνης αλλά και την έκταση της συμμετοχής των μερών. Διαφαίνονται επομένως πληθώρα διαφοροποιήσεων ως προς τους συμμετέχοντες τις διαδικασίες που ακολουθούνται.

Διακρίνονται επομένως δύο κύριες τάσεις, η οποίες και επικρατούν για την προσέγγιση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης. Αφενός η πρώτη, πρεσβεύει την καθολική εφαρμογή της ως το μόνον μέσο για την απονομή της δικαιοσύνης και αφετέρου η δεύτερη, η οποία υποστηρίζει την συμπληρωματική μορφή που δύναται να λάβει, να εφαρμόζεται επομένως σε συνάρτηση με τα υφιστάμενα συστήματα δικαιοσύνης⁸⁶.

---

⁸⁵ Restorative Justice Briefing paper (2008), Centre for justice & reconciliation, Washington DC

⁸⁶ Αρτινοπούλου, Β. (2010). Επανορθωτική Δικαιοσύνη: Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοσύνης συστημάτων. Πρόλογος Dr. Theo Gavrielides. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Γεγονός αποτελεί ότι ένεκα των εκτεταμένων προοπτικών της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, αυτή, δύναται να λάβει πληθώρα μορφών.

Είναι δε γεγονός ότι στις διαδικασίες προς αποκατάσταση της δικαιοσύνης, ο ρόλος των θυμάτων είναι καίριος. Ειδικά στις περιπτώσεις σοβαρών εγκλημάτων, τα θύματα είναι ευάλωτα, καθώς μπαίνουν στη διαδικασία της επικοινωνίας και συνδιαλλαγής. Είναι επομένως αναγκαίο, η διαδικασίες να λαμβάνουν χώρα σε ένα ασφαλές περιβάλλον με διαμεσολαβητές καταρτισμένους, ώστε να μπορούν να βοηθήσουν αποτελεσματικά στα αιτήματά τους, διασφαλίζοντας την προστασία του θύματος και ότι με την συνδιαλλαγή δεν θα επέλθει περισσότερο «κακό» από αυτό που έχει επέλθει με την τέλεση του εγκλήματος.

Οι υπό αναφορά συναντήσεις μεταξύ των «πρωταγωνιστών» του εγκλήματος γίνονται σε διάφορες φάσεις της δικαστικής διαδικασίας. Τούτες δε μπορεί να οργανώνονται από την αστυνομία, σε τέσσερα κύρια επίπεδα για αναπομπή στην αποκαταστατική δικαιοσύνη. Πρώτο αποτελεί το επίπεδο της αστυνομίας, πριν δηλαδή την απαγγελία κατηγοριών, έπειτα το επίπεδο της εισαγγελίας, ήτοι κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ της απαγγελίας κατηγοριών και της διεξαγωγής της δίκης, τρίτο το επίπεδο του δικαστηρίου, κατά τη διάρκεια της προδικασίας ή της καταδίκης, ή και τέταρτο στο σωφρονιστικό επίπεδο, δηλαδή μετά την καταδίκη του δράστη, είτε αντί της φυλάκισης, είτε κατά τη διάρκεια της φυλάκισης, είτε ακόμη και μετά την αποφυλάκιση του ένοχου μέρους

Τα κυριότερα μοντέλα διαδικασιών για την επίτευξη της αποκαταστατικής δικαιοσύνης⁸⁷

Γεγονός αποτελεί ότι ένεκα των εκτεταμένων προοπτικών των αποκαταστατικής δικαιοσύνης, αυτή, δύναται να λάβει πληθώρα μορφών.

Α. Φόρουμ Δικαιοσύνης κοινοτήτων ή φυλών

Το φόρουμ δικαιοσύνης κοινοτήτων ή φυλών, επιτυγχάνεται στην βάση εθιμικών διαδικασιών, κατά τις διάρκειες των οποίων μια κοινότητα καταβάλλει συλλογικές προσπάθειες για την επίλυση των διαφορών ή και των εκκρεμούσων ποινικών κατηγοριών μεταξύ ορισμένων μελών της. Παράδειγμα του εν λόγω φόρουμ, αποτελεί η Δημοκρατική Δημοκρατία του Κονγκό, όπου ένεκα

---

⁸⁷ Elisavet Symeonidou- Kastanidou, Restorative Justice as an Alternative to Penal Sanctions, The Oxford Handbook of Criminal Process, ch. 40

της απουσίας των δικαστηρίων, η δικαστική εξουσία ασκείται από τους τοπικούς αρχηγούς και πρεσβυτέρους, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για να επιλύουν τυχόν διαφορές και εκδίδουν αποφάσεις, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου έχουν διαπραχθεί σοβαρές ή ακόμα και ειδικής εγκληματικές πράξεις.

B. Διαπραγμάτευση μέσω της αποζημίωσης

Η διαπραγμάτευση μέσω αποζημίωσης αποτελεί ένα μοντέλο αποκαταστατικής δικαιοσύνης που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως περιορισμένο, αφού τυγχάνει εφαρμογής μόνο σε κάποιες δικαιοδοσίες και για περιορισμένο σκοπό, ήτοι τον προσδιορισμό του ποσού της αποζημίωσης που θα καταβάλει ο δράστης στο θύμα. Τίθεται εις εφαρμογή από τα δικαστήρια και δεν αποβλέπει στην συμφιλίωση των μερών, αλλά μόνο στην υλική επανόρθωση, καθότι η διαδικασία που ακολουθείται περιλαμβάνει ξεχωριστές, απλές και σύντομες διαπραγματεύσεις με κάθε μέρος.

Γ. Συνεδρίες κοινοτικών και οικογενειακών ομάδων

Βάσει του συγκεκριμένου μοντέλου αποκαταστατικής δικαιοσύνης, πραγματοποιούνται συνεδρίες ανάμεσα στις κοινότητες και τις οικογενειακών ομάδων, ήτοι ανάμεσα στα θύματα και τους δράστες, μαζί με αλλά άτομα που αλληλοεπιδρούν εντός της κοινότητας. Απώτερος σκοπός τους είναι η επίτευξη καθολικών συμφωνιών- οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν, κυρώσεις, ή/και μελλοντικές υποχρεώσεις, καθώς διευθετείται και η αποζημίωση ή η ενδεχόμενη επανόρθωση. Απαραίτητο δε είναι ότι, η κάθε συμφωνία πρέπει να ικανοποιεί τα θύματα και παράλληλα να καθίσταται αποτρεπτικός παράγοντας για τον δράστη για την διάπραξη μελλοντικών αδικημάτων.

Δ. Κύκλος καταδίκης

Η κυκλική καταδίκη, περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα συμμετεχόντων, σε μια προσπάθεια να διασφαλισθεί ότι λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα των «πρωταγωνιστών» του εγκλήματος, δηλαδή, του θύματος, του δράστη αλλά και της κοινότητας. Λαμβάνουν μέρος τόσο οι δικαστικοί λειτουργοί, όσο και ο συνήγορος υπεράσπισης, το θύμα, ο δράστης- μαζί με τις οικογένειες τους, αλλά και μέλη της κοινότητας. Περαιτέρω κατά την εν λόγω διαδικασία, του κύκλου επιβολής ποινής επιδιώκει την εξεύρεση ενός συναινετικού τρόπου διευθέτησης των συγκρούσεων και της επιβολής κυρώσεων στον δράστη. Είναι δε ιδιαίτερος ο μορφολογικός χαρακτήρας της διαδικασίας, καθότι κάθονται όλοι σε έναν κύκλο, έτσι ώστε να αντικρίζει ο ένας τον άλλον και

πραγματώνεται ως μέρος της ποινικής διαδικασίας και συνήθως όταν πρόκειται για παραδεκτά από τον δράστη αδικήματα.

Ε. Διαμεσολάβηση μεταξύ θύματος- δράστη

Η διαμεσολάβηση μεταξύ του θύματος και του δράστη, αποτελεί ίσως το πιο ευρέως διαδεδομένο μοντέλο αποκαταστατικής δικαιοσύνης.

Δύναται να πραγματοποιηθεί με διαφορετικούς τρόπους, καθότι μπορεί να έχει είτε άμεση, είτε έμμεση μορφή. Το εν λόγω μοντέλο, διαμορφώνεται ανάλογα με την βούληση των μερών, καθώς πραγματοποιούνται συναντήσεις μεταξύ αυτών και ενός διαμεσολαβητή. επανόρθωση, όσο και την αποζημίωση για τα θύματα. Απώτερος σκοπός είναι το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας διαμεσολάβησης να εμπερικλείει τόσο την

Το παράδειγμα των παραδοσιακών τελετουργιών συμφιλίωσης και συγγνώμης Sulh και Musalaha

Η διαδικασία της διαμεσολάβησης ως προαναφέρθηκε, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο αναφορικά με την αποκαταστατική δικαιοσύνη. Ακόμη, σημαντικές αναφορές γίνονται στις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ειδικότερα, με βάση τη σύσταση R(99)19, ως διαμεσολάβηση ορίζεται: «διαδικασία στην οποία το θύμα και ο δράστης μπορούν –με τη συναίνεσή τους εκατέρωθεν- να συμμετέχουν ενεργά στην επίλυση των συνεπειών που προκύπτουν από το έγκλημα μέσω της βοήθειας μιας ουδέτερης τρίτης πλευράς (του διαμεσολαβητή)»⁸⁸.

Στις τοπικές κοινότητες ως διαμεσολαβητής ορίζεται σε έναν μόνο εκπρόσωπο ή σε μια ομάδα εκπροσώπων της κοινότητας οι οποίοι γίνονται αποδεκτοί από τις τοπικές κοινότητες και τους οποίους εμπιστεύονται. Πάντα με την καθοδήγηση των διαμεσολαβητών επιτυγχάνεται τόσο η αποκατάσταση της σχέσης θύτη-θύματος όσο και η αποκατάσταση της βλάβης που έχει υποστεί το θύμα/τα θύματα⁸⁹.

Στην Ευρώπη η πρακτική της διαμεσολάβησης βρίσκεται υπό συζητήσεις ήδη από το 1970, ενώ στη Μέση Ανατολή υπάρχουν τρεις μορφές απονομής της δικαιοσύνης και συγκεκριμένα: 1) οι κρατικοί θεσμοί, 2) ο θρησκευτικός νομός και 3) το εθιμικό δίκαιο. Οι τελετουργίες του Sulh

⁸⁸EURLex52002IG1008(01)EL”[https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52002IG1008\(01\)&from=NL](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52002IG1008(01)&from=NL)>

⁸⁹ Αρτινοπούλου, Β. (2010). Επανορθωτική Δικαιοσύνη: Η πρόκληση των σύγχρονων δικαϊκών συστημάτων. Πρόλογος Dr. Theo Gavrielides. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. Σελ.63-68

(επανόρθωση) και της Musalah (συμφιλίωση) αποτελούν διαδικασίες απονομής δικαιοσύνης εκτός του παραδοσιακού τρόπου. Το Sulh διακρίνεται τόσο σε ιδιωτικό όσο σε δημόσιο. Η Σαρία προβλέπει ότι ο σκοπός του Sulh είναι να τερματιστεί η σύγκρουση και η εχθρότητα μεταξύ των πιστών ώστε να συνεχίσουν να συμπάσχουν ειρηνικά.

Αναλυτικότερα, όπως προαναφέρθηκε το Sulh χωρίζεται σε ιδιωτικό και δημόσιο. Όσον αφορά το ιδιωτικό, τούτο αφορά περιπτώσεις εγκληματικής πράξης στην οποία ο ένοχος είναι γνωστός. Τα μέρη είναι εφικτό να ανήκουν στην ίδια ή σε διαφορετική φυλή. Στόχος είναι η επανόρθωση της βλάβης που έχει υποστεί το θύμα αλλά και η αποφυγή πράξεων εκδίκησης κατά της οικογένειας του θύτη. Η διαδικασία αποτελείται από τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο πραγματοποιείται η αναγνώριση της εγκληματικής πράξης. Η οικογένεια του θύτη καλεί διαμεσολαβητές, οι οποίοι όπως προαναφέρθηκε χαίρουν σεβασμό και τους εμπιστεύονται τα μέλη της τοπικής κοινότητας, και με την παρουσία των διαμεσολαβητών γίνεται η συνάντηση των δυο οικογενειών, ή του το θύματος και του δράστη. Σε αυτό το στάδιο ο θύτης θα πρέπει να προχωρήσει σε ομολογία της πράξης του και να ζητήσει συγχώρεση. Το δεύτερο στάδιο είναι αυτό του διακανονισμού. Οι διαμεσολαβητές αφού ακούσουν και τα δυο μέρη και μελετήσουν σχετικά με τα όσα άκουσαν, τότε ορίζουν κάποιου είδους αμοιβή είτε σε χρήμα είτε είδος, ώστε έτσι αποφεύγεται η εκδίκηση, η οποία αποζημίωση παραδίδεται στην οικογένεια του θύματος προς αποκατάσταση της βλάβης που προξένησε ο δράστης. Το τρίτο στάδιο αφορά τη musalaha, ήτοι τη συμφιλίωση. Η διαδικασία αυτή είναι δημόσια. Συγκεκριμένα οι δυο οικογένειες παρελαύνουν στον κεντρικό δρόμο του χωριού μαζί με τους διαμεσολαβητές και ανταλλάζουν χειραψία. Έπειτα ακολουθεί γεύμα το οποίο επιμελείται η οικογένεια του θύτη με την παρουσία των κατοίκων της κοινότητας και κατά αυτόν τον τρόπο με την παρουσία τους υπάρχει ένα είδος εγγύησης της συμφωνίας συμφιλίωσης.

Το δημόσιο Sulh αφορά αντιμαχόμενες φυλές, χωρίς να συγκεκριμενοποιείται ο ένοχος ή ένοχοι, όπως συμβαίνει στο ιδιωτικό Sulh. Στόχος είναι να σταματήσουν οι οποιοσδήποτε εγκληματικές πράξεις από αμφοτέρους τις φυλές και να μπορέσει να υπάρξει Ειρήνη για διάστημα το οποίο θα καθοριστεί.

Σύγχρονες τάσεις για την αποκαταστατική δικαιοσύνη- Το ευρωπαϊκό φόρουμ για την αποκαταστατική δικαιοσύνη

Το 2000 ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Φόρουμ για την Επανορθωτική Δικαιοσύνη (European Forum for Restorative Justice (EFRJ))⁹⁰. Το φόρουμ αυτό ξεκίνησε από μια μικρή ομάδα ατόμων από διαφορετικές χώρες, τα μέλη της οποίας θεωρούσαν ότι έπρεπε να υπάρξει πλήρης αναθεώρηση στον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης και πρωταρχικό πρόσωπο στη διαδικασία θα πρέπει να είναι το ίδιο το θύμα. Ο στόχος τους είχε τρεις βασικές κατευθύνσεις: πρώτον, το κύριο μέλημα είναι η ενημέρωση των πολιτών σχετικά με την επανορθωτική δικαιοσύνη. Δεύτερον, να υπάρξουν οι απαραίτητοι πόροι ώστε η αποκαταστατική δικαιοσύνη να είναι προσβάσιμη σε όλους. Τρίτον, συστηματική ανάπτυξη και εξέλιξη των λειτουργιών της επανορθωτικής δικαιοσύνης.

Στο Ευρωπαϊκό Φόρουμ για την Επανορθωτική Δικαιοσύνη (European Forum for Restorative Justice (EFRJ)) είναι εγγεγραμμένα περισσότερα από 500 μέλη καθώς επίσης αποτελεί τη μεγαλύτερη ΜΚΟ σχετικά με την επανορθωτική δικαιοσύνη. Επικεφαλής της οργάνωσης είναι ο ιστορικός ερευνητής Τιμ Τσάπμαν. Έτσι, το 2021 το EFRJ συνέταξε το Εγχειρίδιο για τις αξίες και τα πρότυπα εφαρμογής των πρακτικών επανορθωτικής δικαιοσύνης (Manual on Restorative Justice Values and Standards for Practice).

Η πρώτη βασική αρχή της αποκαταστατικής δικαιοσύνης είναι η αναγνώριση της αξίας του ανθρώπου ως οντότητα. Ακόμα οι επανορθωτικές διαδικασίες θα πρέπει να διέπονται από αλληλεγγύη. Μέσα από τη διαδικασία οι συμμετέχοντες θεωρείται απαραίτητο να αναλάβουν τις ευθύνες τους, καθώς επίσης να είναι δυνατή η μετάβαση και η ένταξη στην κοινωνία. Επόμενη βασική αρχή είναι το γεγονός της αποκατάστασης της βλάβης που έχει υποστεί το θύμα και φυσικά το να αποτραπεί οποιοδήποτε νέο έγκλημα. Ο θύτης οφείλει να παράσχει εξηγήσεις, όμως μόνο αυτό δεν αποτελεί αποκατάσταση της βλάβης που υπέστη το θύμα. Βασικό ζήτημα είναι η εύρεση της ουσιαστικής αλήθειας.

Επομένως, η προσέγγιση της αλήθειας στην αποκαταστατική δικαιοσύνη είναι πολυδιάστατη και σφαιρική.

---

⁹⁰ <https://www.euforumrj.org/en>

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη στην Κύπρο

Είναι πασιφανές ότι οι επιταγές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης εξαπλώνονται ταχύτατα και τείνουν να αποκτήσουν μια πιο καθολική χροιά, ως υποκατάστατο του ποινικού κολάσιμου διά μέσω της στέρησης της ελευθερίας. Αποτέλεσμα τούτου, οι εναλλακτικές ποινές, τίθενται όλο ένα και περισσότερο στο προσκήνιο στην Κύπρο. Τούτο δε μπορεί να επηρεάσει σε πολλά επίπεδα την κοινωνία της Κύπρου, όπως και κάθε άλλη.

Ωστόσο, στην βάση της κυπριακής νομολογίας δεν φαίνεται να έχουν ορισθεί επακριβώς διαδικασίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης, ωστόσο ως εναλλάχτηκες ποινές και εις αντικατάσταση της στέρησης της ελευθερίας,- που είναι και η αυστηρότερη των ποινών, διαφαίνονται 6 κυριότερα μοντέλα εναλλακτικών ποινών που προσομοιάζουν με τις διαδικασίες αποκατάστασης της δικαιοσύνης.

1. Κοινωφελής Εργασία

Η κοινωφελής εργασία ως επιβληθείσα ποινή, συμπεριλαμβάνει αφενός γενικούς όρους, οι οποίοι μπορούν να τύχουν εφαρμογής σε εκάστη περίπτωση και αφετέρου, ειδικούς όρους που μπορούν να εφαρμοστούν εις αναλογία των αναγκών του δράστη. Είναι κοινός αποδεκτό ότι η ποινή της κοινωφελούς εργασίας επιβάλλεται είτε ως ανεξάρτητη ποινή, είτε ως απαλλακτική της ποινής φυλάκισης ή της ποινής προστίμου, είτε ως συμπληρωματική της αναστολής ποινής φυλάκισης, είτε ως όρος για τη μη άσκηση ποινικής δίωξης αλλά και είτε ως όρος Κηδεμονευτικού Διατάγματος, όπως στην Κύπρο⁹¹.

Επι του παρόντος στην κυπριακή έννομη τάξη για να εκδοθεί διάταγμα κοινωφελούς εργασίας προϋποθέτει να συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις, ήτοι ο δράστης να προέβη σε παραδοχή της πράξης του, να έχουν πραγματοποιηθεί οι αναγκαίες διευθετήσεις με τα αρμόδια Υπουργεία Εργασίας και Παιδείας και τέλος το πρόσωπο να θεωρείται κατάλληλο και ικανό για την εκτέλεση της επιβληθείσας εργασίας. Τούτη δε ως επι το πλείστο, πραγματώνεται σε δημοτικές υπηρεσίες

---

⁹¹ Ιωάννης Γενεράλης, Γεωργία Αθανασίου, Νικόλαος Χ. Κυριακίδης “Εναλλακτικές Ποινές Μελέτη Εφαρμογής Επί Δημοσιευμένων Ποινικών Αποφάσεων Για Τα Έτη 2019 Και 2020” [2021] Ανάτυπο- Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση <<https://www.qualex.gr/el-GR/>>.

όπως στη διακόσμηση και καθαριότητα δημόσιων κτηρίων και χώρων, δρόμων και πεζοδρομίων, οχετών, χώρων πρασίνου κ.ά.⁹²

Είναι παράλληλα αποδεκτό ότι η ποινή της κοινωφελούς εργασίας, έχει αναχθεί ίσως σε ένα από τα χρησιμότερα εργαλεία του δικαστικού και σωφρονιστικού συστήματος ανά το παγκόσμιο, αφού τα οφέλη του θεσμού είναι πολλαπλά και τούτα αποτελούν και αποσκοπό της Κυπριακής έννομης τάξης.

Δια την επιβολή ποινής κοινωφελούς εργασίας, ο καταδικασθείς έχει την δυνατότητα να συνεχίζει κανονικά να φοιτά ή να εργάζεται και να συμβάλλει ως εκ τούτου στις οικογενειακές του υποχρεώσεις. Έχουν δε διττό όφελος, αφού αφενός ο παραβάτης δεν στερείται την ελευθερία του με την επιβολή ποινής φυλάκισης και αφετέρου ο δήμος που δέχεται εργασία χωρίς αμοιβή. Πέραν τούτου, αφ' ης στιγμής η οικογένεια και το περιβάλλον του δράστη επηρεάζονται άμεσα από την στέρηση της ελευθερίας του δράστη, δια την κοινωφελή εργασία, αποφεύγονται οι αρνητικές επιπτώσεις που επέρχονται όταν ένα μέλος της, συχνά η κύρια πηγή εισοδήματος, είναι στη φυλακή. Παράλληλα, τα δικαστήρια δεν περιορίζονται στο να επιβάλλουν ποινές στέρησης της ελευθερίας ένεκα του ότι δεν έχουν άλλη διαθέσιμη επιλογή, και μπορούν ως εκ τούτου να επιλέξουν την ποινή που συνάδει με τη βαρύτητα του διαπραχθέντος αδικήματος. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, το κράτος και κατ' επέκταση ολόκληρη η κοινωνία αποκομίζουν όφελος όχι μόνο από την παροχή κοινωνικής εργασίας, αλλά και από τη μείωση του οικονομικού κόστους που επιφέρει η επιβολή στερητικών της ελευθερίας ποινών⁹³.

2. Εντατική Επιτήρηση⁹⁴

Η Εντατική επιτήρηση είναι ίσως η συχνότερη ενδιάμεση ποινή που επιβάλλεται. Πάρα ταύτα δεν μπορεί να εφαρμοσθεί καθολικά και η εφαρμογή της γίνεται σε συνάρτηση με τους όρους που θεωρούνται καταλληλότερη στην βάση κάθε υπόθεσης, - τούτο φαίνεται να έχει την ισχύ και στις λοιπές χώρες που εφαρμόζεται.

---

⁹² Ιωάννης Γενεράλης, Γεωργία Αθανασίου, Νικόλας Χ. Κυριακίδης “Εναλλακτικές Ποινές Μελέτη Εφαρμογής Επί Δημοσιευμένων Ποινικών Αποφάσεων Για Τα Έτη 2019 Και 2020” [2021] Ανάτυπο- Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση <<https://www.qualex.gr/el-GR/>>.

⁹³ Μ. Καλάζης, Αντί φυλακή καλλωπισμός... κήπων, 2020, Πολίτης, available at <https://politis.com.cy/politis-news/kypros/antifylaki-kallopismos-kipon/>

⁹⁴ Ιωάννης Γενεράλης, Γεωργία Αθανασίου, Νικόλας Χ. Κυριακίδης “Εναλλακτικές Ποινές Μελέτη Εφαρμογής Επί Δημοσιευμένων Ποινικών Αποφάσεων Για Τα Έτη 2019 Και 2020” [2021] Ανάτυπο- Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση <<https://www.qualex.gr/el-GR/>>.

Πυρήνας του εν λόγω μοντέλου εναλλακτικής ποινής είναι η στενή, συχνή επαφή αλλά ταυτόχρονα και έλεγχος του επιτηρούμενου, από τον κηδενομευτικό λειτουργό. Σε σύγκριση με την κοινωφελή εργασία, αποτελεί αυστηρότερο μέτρο αφού είναι ο συγκερασμός της με την συνεχή επιτήρηση του καταδικασθέντα από τον επιτηρητή του. Είναι δε σύνηθες να επιβάλλεται ως παρεπόμενος όρος της ποινής υποχρεωτικού κατ' οίκον περιορισμού.

3. Κατ' οίκον Περιορισμός μέσω Ηλεκτρονικής Επιτήρησης⁹⁵

Ως επακόλουθο της ποινής εντατικής επιτήρησης, επιβάλλεται και ο κατ' οίκον περιορισμός μέσω Ηλεκτρονικής Επιτήρησης. Σε πληθώρα περιπτώσεων, ο περιορισμός του καταδικασθέντα δεν είναι αδιάληπτος αφού αυτός μπορεί να συνδυάζεται είτε από την αναγκαστική συμμετοχή σε εργασιακά ή εκπαιδευτικά ή άλλους είδους προγράμματα, τα οποία συσχετίζονται με το πρόβλημα που αντιμετωπίζει.

Για την αποτελεσματική λειτουργία του κατ' οίκον περιορισμού, γίνεται χρήση ενός ειδικού «βραχιολιού», το οποίο ο καταδικασθέντας υποχρεούται να το φορεί συνεχώς αφού αναμεταδίδει ένα διαρκές σήμα. Η ακτίνα λήψης του καλύπτει περίπου τα 150 μέτρα και όταν ο καταδικασθέντας περάσει αυτή την απόσταση, ειδοποιείται αμέσως η αρμόδια αρχή.

Δια τη επιβολή της ποινής αυτής αποφεύγεται ο στιγματισμός που επιφέρει η στέρηση της ελευθερίας ενώ παράλληλα υπάρχει η δυνατότητα να τύχει εφαρμογής και σε ιδιαίστες περιπτώσεις όπου το περιβάλλον της φυλακής κρίνεται ακατάλληλο.

4. Κέντρα ημερήσιας αναφοράς⁹⁶

Τα ημερήσια κέντρα αναφοράς, έχουν ως βάση την παραμονή των συμμετεχόντων σε οργανωμένους χώρους κατά τη διάρκεια της ημέρας ενώ τη νύχτα αφήνονται να διανυκτερεύουν εκτός αυτών των δομών. Η πρακτική αυτή αποβλέπει είτε στην ανάπτυξη της πειθαρχίας, είτε στην παροχή θεραπείας, αφού οι συμμετέχοντες κατά την παραμονή τους εκεί συμμετέχουν σε διάφορες δραστηριότητες.

---

⁹⁵ Ιωάννης Γενεράλης, Γεωργία Αθανασίου, Νικόλαος Χ. Κυριακίδης “Εναλλακτικές Ποινές Μελέτη Εφαρμογής Επί Δημοσιευμένων Ποινικών Αποφάσεων Για Τα Έτη 2019 Και 2020” [2021] Ανάτυπο- Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση <<https://www.qualex.gr/el-GR/>>.

⁹⁶ Ιωάννης Γενεράλης, Γεωργία Αθανασίου, Νικόλαος Χ. Κυριακίδης “Εναλλακτικές Ποινές Μελέτη Εφαρμογής Επί Δημοσιευμένων Ποινικών Αποφάσεων Για Τα Έτη 2019 Και 2020” [2021] Ανάτυπο- Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση <<https://www.qualex.gr/el-GR/>>.

Ο χρόνος παραμονής κυμαίνεται κατά βάση από 30 μέχρι και 60 ημέρες και χαρακτηριστικό μοντέλο εφαρμογής στην Κύπρο είναι η Αγία Σκέπη, όπου υπάρχει πληθώρα προγραμμάτων, όπως προγράμματα κινητοποίησης, εισαγωγής, εσωτερικής διαμονής, εργασιοθεραπείας, επανένταξης, και γενικότερης υποστήριξης.

Επιδιώκεται επομένως μέσω των προαναφερθέντων προγραμμάτων, η ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων και εργασιακού ήθους, ενώ παράλληλα επιδιώκεται και η πρόληψη και αποφυγή της υποτροπής αφού παράλληλα τα άτομα βοηθούνται στην εξεύρεση εργασίας και προσωπικού χώρου διαμονής.

5. Ημερήσια πρόστιμα⁹⁷

Μέσω του συγκεκριμένου μοντέλου εναλλακτικής επιβολής ποινής, προσδιορίζεται το χρηματικό ποσό της ποινής με βάση ημερήσιες μονάδες (unit fines). Αυτό προκύπτει από το από το ημερήσιο εισόδημα του δράστη με κάποιες προσθαφαιρέσεις, ήτοι αφαιρούνται τα έξοδα που καταβάλλει προς συντήρηση των εξαρτώμενων μελών της οικογένειάς του, καθώς και το ήμισυ του ημερησίου εισοδήματός του, αν αυτό είναι κάτω από το μέσο όρο της φτώχειας ή του ενός τρίτου του ημερησίου εισοδήματός του, αν αυτό είναι πάνω από το μέσο όρο της φτώχειας.

Γίνεται επομένως αντιληπτό, ότι κατά την επιβολή της υπό αναφορά ποινής, λαμβάνονται δύο αποφάσεις. Από την μια η πρώτη αφορά τον αριθμό των ημερήσιων προστίμων, σε συνάρτηση με την βαρύτητα του αδικήματος και η δεύτερη αφορά το ύψος του ημερησίου προστίμου, σε σύζευξη με την οικονομική κατάσταση του δράστη. Η δεύτερη αυτή προϋπόθεση είναι που διαφοροποιεί τα υπάρχοντα δικαστηριακά χρηματικά πρόστιμα και δύναται να παράσχει επαυξημένα πρόστιμα για αυτούς που η οικονομική τους κατάσταση θα καθιστούσε τα υπάρχοντα πρόστιμα άνευ ουσίας .

6. Συμφιλίωση⁹⁸

Η συμφιλίωση, αποτελεί ίσως και την βασικότερη μορφή αποκαταστατικής δικαιοσύνης, αφού οι επιδιώξεις ταυτίζονται εις το απόλυτο με τις επιδιώξεις της. Φαίνεται επομένως, ότι ο απώτερος

---

⁹⁷ Ιωάννης Γενεράλης , Γεωργία Αθανασίου, Νικόλας Χ. Κυριακίδης “Εναλλακτικές Ποινές Μελέτη Εφαρμογής Επί Δημοσιευμένων Ποινικών Αποφάσεων Για Τα Έτη 2019 Και 2020” [2021] Ανάτυπο- Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση <<https://www.qualex.gr/el-GR/>>.

⁹⁸ Ιωάννης Γενεράλης , Γεωργία Αθανασίου, Νικόλας Χ. Κυριακίδης “Εναλλακτικές Ποινές Μελέτη Εφαρμογής Επί Δημοσιευμένων Ποινικών Αποφάσεων Για Τα Έτη 2019 Και 2020” [2021] Ανάτυπο- Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση <<https://www.qualex.gr/el-GR/>>.

σκοπός της είναι η αποκατάσταση της «πληγωμένης» κοινωνικής ειρήνης από το διαπραχθέν έγκλημα, -αφήνοντας στο περιθώριο το τυποποιημένο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Βασική επιδίωξη είναι να έχει να η αποκατάσταση του αδικήματος είτε μέσω της συμφιλίωσης των μερών, είτε με την καταβολής της ανάλογης υπό τις περιστάσεις αποζημίωσης. Δεν επιδιώκεται ούτε η τιμωρία, ούτε η θεραπεία του δράστη. Επιτακτική προϋπόθεση για την εφαρμογή της είναι η παραδοχή τέλεσης του αδικήματος από τον δράστη, αλλά κυρίως και η ανεπηρέαστη επιθυμία του για συμμετοχή σε διαδικασία επανόρθωσης των όσων τέλεσε. Επί του παρόντος στην κυπριακή έννομη τάξη, φαίνεται να εφαρμόζεται σε αδικήματα κατά της περιουσίας και κατά της ιδιοκτησίας, -κυρίως σε κλοπές, χωρίς να έχει ευρύ φάσμα εφαρμογής.

Πρακτική εφαρμογή των αρχών της επανορθωτικής δικαιοσύνης

Το Εγχειρίδιο για τις Αξίες και τα Πρότυπα Εφαρμογής των Πρακτικών Επανορθωτικής Δικαιοσύνης το οποίο συνετάχθη το 2021 αποτελεί έναν «οδηγό» για την εφαρμογή των κατάλληλων επανορθωτικών πρακτικών. Το Εγχειρίδιο για τις Αξίες και τα Πρότυπα Εφαρμογής των Πρακτικών Επανορθωτικής Δικαιοσύνης είναι βασισμένο στις αρχές τις μεταβατικής δικαιοσύνης. Στο εγχειρίδιο δίνεται ο ορισμός της επανορθωτικής διαδικασίας, ήτοι ως «το σύνολο των ενεργειών που πραγματοποιούνται, κατά περίπτωση, με στόχο την αποκατάσταση της βλάβης». Ακόμα, δίνεται και η δυνατότητα της «έμμεσης επανορθωτικής διαδικασίας», ήτοι η περίπτωση κατά την οποία θύμα και θύτης δεν επικοινωνούν πρόσωπο με πρόσωπο, αλλά η επικοινωνία λαμβάνει χώρα με χρήση πολυμέσων, όπως, ενδεικτικά, βιντεοσκοπημένα ή γραπτά μηνύματα, τηλεφωνικές συνδιαλέξεις ή τηλεδιασκέψεις.

Επιπροσθέτως, σημαντική προϋπόθεση είναι να αναζητήσουμε και τον ορισμό της «βλάβης». Βλάβη μπορεί να αποτελεί η ζημία ή απώλεια της περιουσίας αλλά και κάθε είδους σωματικό ή ψυχικό τραυματισμό. Ακόμα, μπορεί να ενυπάρχει στη βλάβη η απειλή και καταπάτηση των αξιών ενός ανθρώπου, όπως η προσωπική ελευθερία. Αντίστοιχα υπάρχει και μια σειρά διαβαθμίσεων αναφορικά με την βλάβη, η οποία μπορεί να είναι εξαιρετικά σοβαρή ή ήσσονος σημασίας. Το στοιχείο της σοβαρότητας είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη από τους διαμεσολαβητές οι οποίοι είναι αρωγοί της διαδικασίας και διαθέτουν έναν κομβικό ρόλο.

Κάθε επανορθωτική διαδικασία θα πρέπει τηρεί κάποια πρότυπα ώστε να είναι ασφαλείς τα θύματα, ο θύτης και οι διαμεσολαβητές. Τούτο είναι απαραίτητο διότι πολλές φορές υπάρχουν διακρίσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών λόγω φύλου, καταγωγής, θρησκευτικών

πεποιθήσεων αλλά και οικονομικών καταστάσεων. Ο τρόπος που θα πρέπει να περατωθεί η διαδικασία θα πρέπει προσανατολίζεται είτε προς τον σκοπό της αποκλειστικής ικανοποίησης της ανάγκης τους θύματος, είτε της αποκατάστασης του δράστη, είτε προς το αποτέλεσμα που επιθυμεί ο ίδιος ο διαμεσολαβητής. Είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί ο ρόλος του διαμεσολαβητή, ο οποίος είναι ένα κομβικό πρόσωπο, ώστε έτσι να προχωρήσουμε στο πρώτο βήμα της επανόρθωσης που είναι ο διάλογος. Το βασικό είναι τα ίδια θέματα να θέτουν ερωτήσεις στον δράστη/δράστες ώστε να προχωρήσει η διαδικασία επεξεργασίας του τραυματικού γεγονότος. Αντίστοιχα, οι θύτες έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν τη μεταμέλεια τους και να ζητήσουν συγγώρηση. Στο τελικό στάδιο της διαδικασίας θα πρέπει τα μέρη να αποφασίσουν και να συμφωνήσουν ένα συγκεκριμένο πλάνο επανορθωτικών ενεργειών. Οι ενέργειες θα πρέπει είναι ξεκάθαρες, συγκεκριμένες ως προς τον τρόπο και τη διάρκεια και φυσικά τα χρονικά πλαίσια επανεξέτασης

Εν συνέχεια, σημαντικό μέλημα είναι η ενημέρωση λεπτομερώς των μερών σχετικά με τα στάδια που θα ακολουθήσουν, τον τρόπο διεξαγωγής και τον σκοπό της διαδικασίας. Έπειτα, και αφότου ενημερωθούν θα πρέπει να τους δοθεί χρόνος να αποφασίσουν και να συγκαταθέσουν για τη συμμετοχή τους. Προϋπόθεση βέβαια αποτελεί η ομολογία του, η αναγνώριση της πράξης του, αλλά η ομολογία αυτή δεν έχει κάποιο αντίκρισμα όσον αφορά τις ποινικές κατηγορίες που μπορεί να του έχουν αποδοθεί. Το θύμα αντίστοιχα λαμβάνει γνώση όπως και ο θύτης ότι είναι εφικτό να αποχωρήσει σε οποιοδήποτε σημείο της αποκαταστατικής πρακτικής, ήτοι να αποσύρει τη συγκατάθεσή του χωρίς η αποχώρηση αυτή να σημάνει την παύση στην περαιτέρω ποινική δίωξη.

Ακόμη, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μεταξύ των συμμετεχόντων το φύλο, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, η γλώσσα, η ηλικία, η φυλετική και εθνοτική καταγωγή όσον αφορά το σχέδιο δράσης που θα ακολουθήσουν. Καθορίζεται επίσης λεπτομερώς ο ρόλος των μερών σε όλα τα στάδια της επανορθωτικής διαδικασίας. Τόσο το θύμα όσο και ο θύτης μπορούν να ζητήσουν να είναι παρόντα μέλη της οικογένειάς τους, καθώς επίσης υπάρχει και δυνατότητα να παρίστανται συνήγοροι.

Αξιολόγηση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης

Η δικαιοσύνη αποτελεί θεμέλιο πυλώνα του κοινωνικού συνόλου, καθορίζοντας τους κανόνες και τις κυρώσεις για τη συμπεριφορά των ατόμων. Πέραν των παραδοσιακών μοντέλων ποινικής δικαιοσύνης, το εναλλακτικό μοντέλο της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης έχει αναπτυχθεί και

κερδίζει έδαφος. Η προσέγγιση αυτή εστιάζει στον σωφρονισμό του κατηγορούμενου και την επανασύνδεσή του με την κοινωνία.

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη, αποτελεί μια «απάντηση» στο έγκλημα, όπου διαφυλάσσεται ο σεβασμός της αξιοπρέπειας και η ισότητα των εμπλεκόμενων μερών, οικοδομεί την κατανόηση και προάγει την κοινωνική αρμονία μέσω της, την επούλωση των θυμάτων, των δραστών και των κοινοτήτων. Είναι δε μια βιώσιμη, εναλλακτική λύση, σε πολλές περιπτώσεις έναντι του επίσημου συστήματος ποινικής δικαιοσύνης και των στιγματιστικών επιπτώσεών του προς τους δράστες. Είναι παραδεκτό ότι είναι μια προσέγγιση η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με τις παραδοσιακές διαδικασίες και κυρώσεις της ποινικής δικαιοσύνης, αφού ενσωματώνει την επίλυση προβλημάτων και την αντιμετώπιση των ων υποκείμενων αιτιών των συγκρούσεων.

Ένα εκ των κυριότερων χαρακτηριστικών των προγραμμάτων της αποκαταστατικής δικαιοσύνης είναι η ευέλικτη ανταπόκριση στις περιστάσεις του εγκλήματος, του δράστη και του θύματος. Ένεκα τούτου, δίδεται η δυνατότητα της εξέταση κάθε περίπτωσης ξεχωριστά. Αντιμετωπίζει επι της ουσίας τις βλάβες και τις ανάγκες των θυμάτων, αφού η αποκαταστατική δικαιοσύνη ενθαρρύνει τον δράστη να κατανοήσει τις αιτίες και τα αποτελέσματα της συμπεριφοράς του και να αναλάβει την ευθύνη με ουσιαστικό τρόπο, αφού είναι μια ευέλικτη και μεταβλητή προσέγγιση που μπορεί να προσαρμοστεί στις περιστάσεις, τη νομική παράδοση, τις αρχές και τις φιλοσοφίες που τη διέπουν τα εθνικά συστήματα ποινικής δικαιοσύνης.

Είναι παράλληλα μια προσέγγιση που είναι κατάλληλη για την αντιμετώπιση διαφορετικής φύσης αδικημάτων και των παραβατών τους, χωρίς ωστόσο αυτόματα να συνάγεται ότι αποκλείεται να εφαρμοστεί σε σοβαρότερα αδικήματα, αφού στόχος της παρέμβασής της είναι να διδαχθούν οι παραβάτες κάποιες νέες αξίες και δεξιότητες. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη ως «απάντηση» στην εγκληματικότητα, αναγνωρίζει το ρόλο της κοινότητας, ως πρωταρχικό χώρο που «ανθίζει» η πρόληψη και της αντιμετώπιση του εγκλήματος και η επικράτεια κοινωνικής ειρήνης.

Είναι παραδεκτό ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη παρουσιάζει πολλαπλά οφέλη, αφού παρέχεται η δυνατότητα άμεσης επικοινωνία μεταξύ του δράστη και του θύματος, ώστε να επιτευχθεί η αποκατάσταση των διαρρηγμένων σχέσεων, η επι της ουσίας επίλυση του προβλήματος και να δοθεί η ευκαιρία στον δράστη να αναγνωρίσει τη συμμετοχή του και την ευθύνη που του αναλογεί για την «βλάβη» που δημιουργήθηκε.

Μέσα από τις εφαρμογές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, επιτρέπεται στον δράστη να μην αισθάνεται τόσο φοβισμένος ή «κατεστραμμένος» από τις διαδικασίες της ποινικής δικαιοσύνης, αφού οι βασικές επιδιώξεις της επιτάσσουν την επανόρθωση και την ελπίδα για σωφρονισμό, αφήνοντας εκτός πλαισίου την τιμωρία. Τούτο για να επιτευχθεί, εφαρμόζονται πρακτικές που βοηθούν τα εμπλεκόμενα μέρη να κατανοήσουν την ολιστική προσέγγιση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Επιδιώκεται επομένως η συνδιαλλαγή του θύματος με τον δράστη υπό το πρίσμα ενός ασφαλούς, μη επικριτικού τρόπου, ώστε επιτευχθεί κάποιου είδους επανόρθωση, για έκαστο εμπλεκόμενο μέρος. Μπορεί παράλληλα, ο δράστης να κατανοήσει τι έχει κάνει και τις συνέπειες που επέφερε η πράξη του, και στα πλαίσια του σωφρονισμού του, να ενταχθεί εκ νέου στο κοινωνικό σύνολο ως παραγωγικός νομοταγής πολίτης ή ακόμα και το θύμα μπορεί να δείξει μεγαλύτερη κατανόηση, όχι απαραίτητα ανοχή, στους λόγους που ο δράστης οδηγήθηκε στην διάπραξη της εγκληματικής συμπεριφοράς. Επιτρέπει στα εμπλεκόμενα μέρη να προσδιορίσουν και να αντιμετωπίσουν το έγκλημα που προκλήθηκε και να εκφράσουν το επιθυμητό για αυτούς μέσο επανόρθωσης. Ως εκ των ανωτέρω, είναι ένα σύστημα που βασίζεται στην κατανόηση των επιπτώσεων του εγκλήματος και των σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών.

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αντιπροσωπεύει μια μετασχηματιστική προσέγγιση για την αντιμετώπιση των αδικημάτων στο πλαίσιο των νομικών συστημάτων της χώρας μας, δίνοντας έμφαση στην επούλωση, τη συμφιλίωση και τη συμμετοχή της κοινότητας. Κατά τη διάρκεια αυτής της διερεύνησης της σημασίας της και των αναρίθμητων πλεονεκτημάτων που προσφέρει, προέκυψε μια πειστική υπόθεση για την ευρεία υιοθέτηση πρακτικών επανορθωτικής δικαιοσύνης. Συνοψίζοντας τις βασικές πτυχές της σημαντικότητάς της, αναδεικνύεται η δυνατότητά της να αναδιαμορφώσει το τοπίο της δικαιοσύνης στην βάση ουσιαστικών και ευεργετικών επιλογών.

Στο επίκεντρο του επιχειρήματος υπέρ της αποκαταστατικής δικαιοσύνης βρίσκεται η εγγενής εστίασή της στην αποκατάσταση της βλάβης που προκαλείται από το έγκλημα, αντί της απλής τιμωρίας του δράστη. Οι παραδοσιακές τιμωρητικές προσεγγίσεις συχνά παραβλέπουν τις ανάγκες των θυμάτων, αφήνοντας ένα κενό στην προσπάθειά τους για απονομή δικαιοσύνης και αποκατάσταση. Αντίθετα, η αποκαταστατική δικαιοσύνη εμπλέκει ενεργά τα θύματα στη διαδικασία επίλυσης, παρέχοντάς τους μια ευκαιρία να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, να

θέσουν ερωτήσεις και να συμμετάσχουν στη λήψη των αποφάσεων που διαμορφώνουν την έκβαση της υπόθεσης.

Το γεγονός ότι δίνεται έμφαση στη συμμετοχή των θυμάτων είναι ζωτικής σημασίας, καθώς αναγνωρίζει τις βαθιές επιπτώσεις του εγκλήματος στα άτομα και τις κοινότητες. Πέρα από τη σωματική βλάβη, τα εγκλήματα μπορούν να προκαλέσουν συναισθηματικές και ψυχολογικές πληγές που παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα ακόμη και μετά την επιβολή, ή ακόμα και μετά την έκτιση της δικαστικής ποινής. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα αυτή και προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις ολιστικές ανάγκες των θυμάτων, προωθώντας την αίσθηση ενδυνάμωσης και ισχυροποίησης τους. Με τον τρόπο αυτό, συμβάλλει στον ευρύτερο στόχο της ανοικοδόμησης της εμπιστοσύνης και της κοινωνικής συνοχής.

Ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της αποκαταστατικής δικαιοσύνης είναι η ικανότητά της να εντοπίζει τα βαθύτερα αίτια της εγκληματικής συμπεριφοράς. Τα παραδοσιακά συστήματα δικαιοσύνης συχνά επικεντρώνονται στην τιμωρία χωρίς να εμβαθύνουν στους γενεσιουργούς παράγοντες που μπορεί να συνέβαλαν στις πράξεις ενός ατόμου. Αντίθετα, οι διαδικασίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης διευκολύνουν τον ανοιχτό διάλογο μεταξύ των δραστών και των θυμάτων, δημιουργώντας την ευκαιρία για μια βαθύτερη κατανόηση των κινήτρων που οδήγησαν στην τέλεση του εγκλήματος.

Ενθαρρύνοντας την επικοινωνία, η αποκαταστατική δικαιοσύνη προωθεί την ενσυναίσθηση και την αναγνώριση της ανθρώπινης αλληλεγγύης. Οι δράστες αναγκάζονται να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες των πράξεών τους, καλλιεργώντας μια αίσθηση υπευθυνότητας που υπερβαίνει τα τιμωρητικά μέτρα της εγκλεισμού. Αυτή η υπευθυνότητα, σε συνδυασμό με την πραγματική κατανόηση της βλάβης που προκλήθηκε, μπορεί να οδηγήσει σε μια πιο ουσιαστική δέσμευση για προσωπική ανάπτυξη και επανένταξη.

Το καίριας σημασίας ζήτημα είναι ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη μετατοπίζει τον τόπο ελέγχου από το κράτος στα άτομα που επηρεάζονται άμεσα από το έγκλημα. Αυτό το συμμετοχικό στοιχείο αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της αποτελεσματικότητάς της, καθώς αναγνωρίζει τη δράση των θυμάτων και τους επιτρέπει να συμβάλλουν ενεργά στη διαδικασία επίλυσης. Στα παραδοσιακά συστήματα, τα θύματα συχνά αισθάνονται παθητικοί παρατηρητές, παραγκωνισμένοι στο περιθώριο, καθώς οι επαγγελματίες του νομικού κλάδου αναλαμβάνουν τα

ηνία. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη ενδυναμώνει τα θύματα, δίνοντάς τους φωνή και δράση στον καθορισμό των όρων της δικαιοσύνης.

Επιπλέον, η ευελιξία που είναι συνυφασμένη με τις διαδικασίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης επιτρέπει προσαρμοσμένες, κατάλληλες για το εκάστοτε περιστατικό λύσεις. Κάθε υπόθεση είναι μοναδική και η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει τη σημασία της αντιμετώπισης των ιδιαίτερων αναγκών των εμπλεκόμενων. Αυτή η ευελιξία επεκτείνεται πέρα από τα θύματα και περιλαμβάνει την ευρύτερη κοινότητα, προωθώντας μια συνεργατική προσέγγιση της δικαιοσύνης που περιλαμβάνει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Δια της παρούσας, διαφάνηκε ότι τα προγράμματα αποκαταστατικής δικαιοσύνης έχουν τη δυνατότητα να συμβάλουν αισθητά στη μείωση των ποσοστών υποτροπής. Η εστίαση στην αποκατάσταση και την επανένταξη στην κοινωνία, αντί της απλής τιμωρίας, ευθυγραμμίζεται με μια πιο προοδευτική αντίληψη της ποινικής δικαιοσύνης. Με την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της εγκληματικής συμπεριφοράς και την παροχή ουσιωδών ευκαιριών στους παραβάτες να επανορθώσουν, η επανορθωτική δικαιοσύνη επιδιώκει να σπάσει τον κύκλο της υποτροπής.

Εν κατακλείδι, η σημασία και τα πλεονεκτήματα της αποκαταστατικής δικαιοσύνης υπογραμμίζουν τη δυνατότητά της να φέρει την «επανάσταση» στην αντίληψη του κοινωνικού συνόλου για τη δικαιοσύνη. Δίνοντας προτεραιότητα στην επούλωση, τη λογοδοσία και την εμπλοκή της κοινότητας στο σύνολό της, η αποκαταστατική δικαιοσύνη εναρμονίζεται στενότερα με τις θεμελιώδεις αρχές μιας δίκαιης και συμμετοχική κοινωνίας. Αν και είναι λογικό ότι η εφαρμογή της αποκαταστατικής δικαιοσύνης δεν είναι πανάκεια και έχει τις προκλήσεις της, τα σωρευτικά αποτελέσματα της εφαρμογής της, δείχνουν ότι τα οφέλη υπερτερούν κατά πολύ των αντιρρήσεων που υπάρχουν. Καθώς γίνεται αντιληπτή η πολυπλοκότητα των νομικών συστημάτων, η ανάγκη για μια συμμετοχική και ολιστική προσέγγιση της δικαιοσύνης υπερτερεί. Η υιοθέτηση των αρχών της αποκαταστατικής δικαιοσύνης προσφέρει μια οδό προς ένα νομικό πλαίσιο πιο δίκαιο, ευέλικτο και ανθεκτικό - ένα πλαίσιο που εξυπηρετεί πραγματικά τις ανάγκες τόσο των ατόμων όσο και των κοινοτήτων.

Καταληκτικά συμπεράσματα

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη ως «φάρος» μετασχηματισμού του πεδίου της ποινικής δικαιοσύνης, αποστασιοποιούνται τα τιμωρητικά μοντέλα και υιοθετείται μια πιο ολιστικής, ανθρωποκεντρικής και προσανατολισμένη προς την κοινότητα προσέγγιση.

Στον πυρήνα της, η αποκαταστατική δικαιοσύνη αντιμετωπίζει ένα θεμελιώδες μειονέκτημα των παραδοσιακών τιμωρητικών συστημάτων, δίνοντας προτεραιότητα στις ανάγκες και τις εμπειρίες των δραστών αλλά και των θυμάτων. Με τον τρόπο αυτό, αναγνωρίζει ότι τα επακόλουθα ενός εγκλήματος εκτείνονται πέρα από τη νομική διάσταση- περιλαμβάνουν συναισθηματικές, ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις που συχνά παραβλέπονται στις συμβατικές προσεγγίσεις. Αυτή η συμπερίληψη όχι μόνο προσφέρει την αίσθηση της δικαιοσύνης, αλλά συμβάλλει επίσης στον ευρύτερο στόχο της ανοικοδόμησης της εμπιστοσύνης και της κοινωνικής συνοχής.

Η κατανόηση του ρόλου του δράστη σε αυτό το πλαίσιο αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο για την κατανόηση του συνολικού περιεχομένου της αποκαταστατικής δικαιοσύνης και των δυνατοτήτων της για κοινωνικό μετασχηματισμό.

Μία από τις βασικές αρχές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης είναι η παραδοχή ότι οι δράστες είναι άτομα με σύνθετο υπόβαθρο, εμπειρίες και κίνητρα. Τα παραδοσιακά συστήματα δικαιοσύνης συχνά αντιμετωπίζουν τους παραβάτες ως απλούς δράστες εγκλημάτων, εστιάζοντας κυρίως σε τιμωρητικά μέτρα αντί να επιδιώκουν να κατανοήσουν τα βαθύτερα αίτια των πράξεών τους. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη, αντίθετα, αναγνωρίζει ότι η αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της εγκληματικής συμπεριφοράς είναι απαραίτητη για την προώθηση της πραγματικής επανένταξης και την πρόληψη μελλοντικών αδικημάτων.

Δημιουργώντας ένα χώρο για ανοιχτό διάλογο μεταξύ των παραβατών και των θυμάτων, η αποκαταστατική δικαιοσύνη επιτρέπει στον δράστη να έρθει αντιμέτωπος με τις συνέπειες των πράξεών του. Η διαδικασία αυτή μπορεί να είναι βελτιωτική, καθώς υποχρεώνει τους δράστες να αναλάβουν την ευθύνη για τη ζημία που προκάλεσαν και να κατανοήσουν τον αντίκτυπο της συμπεριφοράς τους στους άλλους. Αυτή η αναγνώριση είναι ένα κρίσιμο στάδιο προς την κατεύθυνση της καλλιέργειας του αισθήματος της υπευθυνότητας, της ενσυναίσθησης και της μεταμέλειας.

Ο συμμετοχικός χαρακτήρας της αποκαταστατικής δικαιοσύνης διασφαλίζει ότι οι αδικοπραγούντες εμπλέκονται ενεργά στη διαδικασία επίλυσης. Η συμμετοχή αυτή υπερβαίνει την παθητική αποδοχή της τιμωρίας- προτρέπει τους δράστες να συμβάλλουν ουσιαστικά στην εξεύρεση λύσεων και στην επανόρθωση. Με τον τρόπο αυτό, η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει τη δράση των παραβατών στη διαμόρφωση της έκβασης των υποθέσεών τους, προωθώντας την αίσθηση κυριότητας και ευθύνης για τις πράξεις τους.

Καθοριστικό είναι ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη δίνει έμφαση στην αποκατάσταση έναντι της τιμωρίας. Ενώ τα παραδοσιακά συστήματα δικαιοσύνης συχνά επικεντρώνονται στην απομόνωση των παραβατών μέσω της φυλάκισης, η αποκαταστατική δικαιοσύνη επιδιώκει την αντιμετώπιση των υποκείμενων ζητημάτων που μπορεί να οδήγησαν σε εγκληματική συμπεριφορά. Αυτή η προσέγγιση δεν είναι μόνο πιο συμπονετική αλλά ευθυγραμμίζεται επίσης με την άποψη που υποστηρίζει ότι οι παρεμβάσεις που επικεντρώνονται στην επανένταξη ενδέχεται να είναι πιο αποδοτικές στη μείωση της υποτροπής.

Επιπλέον, η αποκαταστατική δικαιοσύνη παρέχει στους παραβάτες μια ευκαιρία να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία επανένταξης στην κοινότητα. Με τη συμμετοχή της κοινότητας στην επίλυση μιας υπόθεσης, η αποκαταστατική δικαιοσύνη συμβάλλει στην άρση των εμποδίων που συχνά στιγματίζουν και απομονώνουν τα άτομα που έχουν διαπράξει εγκλήματα. Αυτή η εμπλοκή της κοινότητας καλλιεργεί ένα υποστηρικτικό περιβάλλον που ενθαρρύνει την επανένταξη των παραβατών, διευκολύνοντας την επιτυχή μετάβασή τους πίσω στην κοινωνία.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η επιτυχία της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στην αντιμετώπιση των αναγκών των παραβατών προϋποθέτει ένα υποστηρικτικό και κατάλληλα δομημένο σύστημα. Οι επαρκείς μηχανισμοί υποστήριξης, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και οι ευκαιρίες για εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση αποτελούν ζωτικής σημασίας στοιχεία που συντελούν στη διαδικασία επανένταξης και ενσωμάτωσης.

Αναγνωρίζοντας τις μετασχηματιστικές δυνατότητες της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι δεν είναι όλες οι περιπτώσεις κατάλληλες για αυτή την προσέγγιση. Τα βίαια εγκλήματα ή οι υποθέσεις στις οποίες υπάρχει σημαντική ανισορροπία δυνάμεων ενδέχεται να παρουσιάζουν προκλήσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή της αποκαταστατικής δικαιοσύνης. Σε τέτοιες περιπτώσεις, μπορεί να είναι απαραίτητη η προσεκτική

εξέταση και προσαρμογή των αρχών της αποκαταστατικής δικαιοσύνης για να διασφαλιστεί η ασφάλεια και η ευημερία όλων των εμπλεκόμενων μερών.

Εν κατακλείδι, ο ρόλος των δραστών στο πλαίσιο της επανορθωτικής δικαιοσύνης είναι πολύπλευρος. Αναγνωρίζει την ανθρώπινη υπόστασή τους, προάγει τη λογοδοσία και επιδιώκει την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της εγκληματικής συμπεριφοράς. Συμμετέχοντας ενεργά οι δράστες στη διαδικασία επίλυσης και δίνοντας έμφαση στην επανένταξή του, η αποκαταστατική δικαιοσύνη προσφέρει ένα μονοπάτι για προσωπική ανάπτυξη και σωφρονισμό. Αν και υπάρχουν προκλήσεις, η δυνατότητα θετικής αλλαγής, μείωσης της υποτροπής και η επίτευξη του σωφρονισμού, αντί της τιμωρίας, καθιστά την αποκαταστατική δικαιοσύνη ως ένα αποτελεσματικότερο συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Ως εκ τούτου, η αποκαταστατική δικαιοσύνη, αναγνωρίζοντας και αντιμετωπίζοντας αυτές τις ολιστικές ανάγκες, προσφέρει έναν νέο δρόμο προς την επούλωση που υπερβαίνει την τιμωρία.

Ενώ τα οφέλη της επανορθωτικής δικαιοσύνης είναι εμφανή, είναι σημαντικό να αναγνωρισθεί ότι δεν είναι χωρίς προκλήσεις. Η εφαρμογή απαιτεί προσεκτική εξέταση των πολιτισμικών, νομικών και συστημικών παραγόντων. Η επαρκής κατάρτιση των διαμεσολαβητών, οι δομές υποστήριξης για τα θύματα και τους δράστες και η δέσμευση για συνεχή αξιολόγηση και βελτίωση αποτελούν βασικά στοιχεία της επιτυχούς ενσωμάτωσης.

Καθώς η κοινωνία είναι αντιμέτωπη με την πολυπλοκότητα της δικαιοσύνης, η αποκαταστατική δικαιοσύνη προσφέρει ένα μετασχηματιστικό μοντέλο - ένα μοντέλο που αναγνωρίζει την ανθρώπινη αξία όλων των εμπλεκόμενων, προάγει τη θεραπεία και την κατανόηση και συμβάλλει ενεργά στη δημιουργία ενός πιο δίκαιου και σωφρονιστικού νομικού πλαισίου. Η υιοθέτηση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης δεν είναι απλώς μια επιλογή- είναι ένα κάλεσμα για να επαναπροσδιορίσουμε και να κατανοήσουμε τις βασικές επιδιώξεις της δικαιοσύνης και να διαμορφώσουμε ένα μέλλον όπου η επιδίωξη της δικαιοσύνης θα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την επιδίωξη μιας πιο αρμονικής και συλλογικής κοινωνίας.

Κατάλογος Βιβλιογραφίας

Ελληνόφωνη βιβλιογραφία

- Α. Καπαρδής, Η. Στεφάνου, Επιμέτρηση και Επιβολή Ποινών στο Κυπριακό Νομικό Σύστημα, 2020, Νομική Βιβλιοθήκη
- Αλεξιάδης, Η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη: Μια άλλη αντιμετώπιση του «εγκληματικού φαινομένου», σε: Συλλογικό Έργο, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τόμ. 2, 2007, σ. 992 = sakkoulas-online
- Αλεξιάδης, Στ., Εγκληματολογία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 310
- Αρτινοπούλου Β. (2009). «Οι ‘γκρίζες ζώνες’ της αποκαταστατικής δικαιοσύνης». The art of crime: www.theartofcrime.gr, τ.12
- Αρτινοπούλου, Β. (2010). Επανορθωτική Δικαιοσύνη: Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοκόν συστημάτων. Πρόλογος Dr. Theo Gavrielides. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. Σελ.63-68.
- Δέγλερης Π., Κορυφίδου Ε., & Νικολόπουλος Γ. (1988). Φυλακή και ποινικό σύστημα στο «Surveiller et punir» του Μισέλ Φουκώ. The Greek Review of Social Research, 68, σελ. 109-110. <https://doi.org/10.12681/grsr.845>
- Δέγλερης Π., Κορυφίδου Ε., & Νικολόπουλος Γ. (1988). Φυλακή και ποινικό σύστημα στο «Surveiller et punir» του Μισέλ Φουκώ. The Greek Review of Social Research, 68, 97–115. <https://doi.org/10.12681/grsr.845>
- Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Η αποκαταστατική δικαιοσύνη σε ποινικές υποθέσεις, σε: Συλλογικό Έργο, Τιμητικός Τόμος Νικολάου Θ. Νίκα, 2018, σ. 1339 = sakkoulas-online
- Ιωάννης Γενεράλης, Γεωργία Αθανασίου, Νικόλας Χ. Κυριακίδης “Εναλλακτικές Ποινές Μελέτη Εφαρμογής Επί Δημοσιευμένων Ποινικών Αποφάσεων Για Τα Έτη 2019 Και 2020” [2021] Ανάπτυχο- Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση <<https://www.qualex.gr/el-GR/>>.
- Κ. Φράγκος, Online κατ' άρθρο ερμηνεία Ποινικού Κώδικα, άρθ. 14, αρ. 18, Ενημέρωση:10/12/2019, sakkoulas-online
- Κουράκης, Νέστορ, (2008), Θεωρία της ποινής : Μια εισαγωγή, Αθήνα : Σάκκουλα Α.Ε.,
- Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος/Γ. Νούσκαλης, Ποινολογία, 8η έκδ., 2016, σ. 19 = sakkoulas-online
- Μ. Καλάζης, Αντί φυλακή καλλωπισμός... κήπων, 2020, Πολίτης, available at <https://politis.com.cy/politis-news/kypros/antifylaki-kallopismos-kipon/>
- Μπιτζιλέκης Ν., σε: Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Μπιτζιλέκης Ν., Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., (συλλογικό) Δίκαιο
- Μυλωνόπουλος Χ., Ποινικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, έκδ. 2η, ΠΝ Σάκκουλας, 2020, σελ. 70.
- Ν. Κουράκης, Θεωρία της ποινής, 2008, σ. 31, αρ. 27 = sakkoulas-online
- Σύσταση υπ' αριθμ. R(96) 8 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης περί Αντεγκληματικής Πολιτικής στην Ευρώπη σε μια εποχή αλλαγής, όπου αναφέρεται ότι «No society is crime-free, and thus the main objective of crime policy cannot be to eliminate crime but rather to contain crime at the lowest possible limits», σελ.46
- Χαράλαμπος Δημόπουλος, Σωφρονιστικό Δίκαιο, vols 15–20 (Νομική Βιβλιοθήκη 2009).

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Armstrong J., «Restorative Justice as a Pathway for Forgiveness; How and should forgiveness operate within the Criminal Justice System?» in www.antoniocassella.eu p. 3-5. Mittermaier) §§ 8 κ.εBarton Ch., «Theories of Restorative Justice», Australian Journal of Professional and Applied Ethics, vol. 2, no. 1, July 2000
- Bazemore, G. and Walgrave, L. (1999) «Restorative Juvenile Justice: In Search of Fundamentals and an Outline for Systemic Reform», in Bazemore, G. and Walgrave, L. (eds.) Restorative Juvenile Justice: Repairing the Harm of Youth Crime, Monsey, NY: Criminal Justice Press, pp.45-74 in Suzuki Masahiro, Current Debates over Restorative Justice: Concept, Definition and Practice
- Beccaria Cesare, Dei Delitti E Delle Pene-Περί εγκλημάτων και Ποινών, Εκδόσεις Σαββαλας (2009)
- Braithwaite, J. Reconciling Models: Balancing Regulation Standards and Principles of Restorative Justice Practice, in H. Mika and K. McEvoy (eds) International Perspectives on Restorative Justice Conference Report, Belfast: Queen University, 2001.
- C.J. AIs Prison an Effective Form of Punishment?" (ULaw, May 27, 2021) <<https://www.law.ac.uk/resources/blog/is-prison-effective/>>.
- Council of Europe (2018). Recommendation CM/Rec(2018)8 of the Committee of Ministers to member States. Council of Europe. (2018)
- Daksha Chimote, "Sexual Rights of Prisoners" (De Jure Nexus- Law Journal , September 27, 2020) <https://dejurenexus.com/sexual-rights-of-prisoners/?fbclid=IwAR25Wlc3EAyG6entbwjm5khZC794s1K_9-8XOWyI_Wz-7shGx6pScCC7Qgo> .
- Daly, Kathleen. (2002). Restorative Justice: The Real Story. Punishment and Society. 4. 10.1177/14624740222228464
- David Garland (ed), "Punishment and Society Today" 1(1):5-10 Sage Publication
- Declan, Roche, Dimensions of Restorative Justice. Journal of Social Issues, vol, 62, no 2, 2006, pp 217-238.
- Edgar K and Cavadino P, Restorative Justice in Prisons: a Guide to Making It Happen (Waterside Press 2008)
- Elisavet Symeonidou- Kastanidou, Restorative Justice as an Alternative to Penal Sanctions, The Oxford Handbook of Criminal Process, ch. 40:
- Elisavet Symeonidou- Kastanidou, Restorative Justice as an Alternative to Penal Sanctions, The Oxford Handbook of Criminal Process, ch. 40

- EURLex52002IG1008(01)EL”[https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52002IG1008\(01\)&from=NL](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52002IG1008(01)&from=NL)>
- Furio, Jennifer. Restorative justice: prison as Hell or a chance for redemption?. Algora Publishing, 2002.
- Furio, Jennifer. Restorative justice: prison as Hell or a chance for redemption?. Algora Publishing, 2002.p. 11-12
- Goldman, Alan H. “The Paradox of Punishment.” Philosophy & Public Affairs 9, no. 1 (1979): 42–58. <http://www.jstor.org/stable/2264866>.
- Gottfredson, Don M. 1999. Effects of Judges’ Sentencing Decisions on Criminal Careers. Washington, DC: US Department of Justice
- Handbook on Restorative Justice Programmes" <[https://www.un.org/ruleoflaw/files/Handbook on Restorative Justice Programmes.pdf](https://www.un.org/ruleoflaw/files/Handbook%20on%20Restorative%20Justice%20Programmes.pdf)>
- Henry, Stuart. (2011). On the Effectiveness of Prison as Punishment..
- Hitchler, W. H. "The Definition of Crime." Dickinson Law Review, vol. 38, no. 4, June1934, pp. 207-229. HeinOnline.
- Hitchler, W. H. "The Definition of Crime." Dickinson Law Review, vol. 38, no. 4, June1934, pp. 207-229. HeinOnline.
- <https://www.euforumrj.org/en>
- John Braithwaite, "Encourage Restorative Justice," Criminology and Public Policy 6, no. 4 (November 2007):689-696
- John Braithwaite, “Reintegrative Shaming” [2000] Australian National University <https://johnbraithwaite.com/wp-content/uploads/2016/05/2000_Reintegrative-Shaming.pdf>.
- Johnstone G.- Van Ness Dan., «The meaning of restorative justice», in Handbook of Restorative Justice, Johnstone G.- Van Ness D., Willan Publishing 2007, p.15.
- Lukas Muntingh, Journal Article: “Punishment and deterrence: don't expect prisons to reduce crime” (2008, SA Crime Quarterly pg3-9, doi:10.10520/EJC47633
- Mahony D. and Doak J., «Reimagining restorative justice, agency and accountability in the criminal process», Bloomsbury 2017 p. 60-61
- Marshall T. «Restorative Justice an overview», A report by the Home Office Research Development and Statistics Directorate, 1999.
- McCold, Paul (2000), «Toward a mid-range theory of restorative criminal justice: A reply to the Maximalist model», Contemporary Justice Review, 3(4), p. 357-414.
- McCold, Paul (2000), «Toward a mid-range theory of restorative criminal justice: A reply to the Maximalist model», Contemporary Justice Review, 3(4), p. 357-414.
- Menon, Nandini. "Restorative Justice." Supremo Amicus, 18, 2020, pp. 596-608. HeinOnline.
- Meyer, Joel. "Reflections on Some Theories of Punishment." Journal of Criminal Law, Criminology & Police Science, vol. 59, no. 4, 1968, pp. 595-598. HeinOnline.

- Muntingh L, "Punishment and Deterrence: Don't Expect Prisons to Reduce Crime" [2016] South African Crime Quarterly <http://dx.doi.org/10.17159/2413-3108/2008/v0i26a945>
- Restorative Justice Briefing paper (2008), Centre for justice & reconciliation, Washington DC
- Restorative Justice." Criminology & Public Policy, vol. 4, no. 1, February, 2005, pp. 101-102. HeinOnline.
- Robert R. Sullivan, The birth of the prison: Discipline or punish? Journal of Criminal Justice, Volume 24, Issue 5, 1996, Pages 449-458, ISSN 0047-2352, [https://doi.org/10.1016/0047-2352\(96\)00031-1](https://doi.org/10.1016/0047-2352(96)00031-1).
- Shapland, I, et al, Situating Restorative Justice within criminal justice. Theoretical Criminology, vol 10(4), pp 505-532, εδώ σελ. 506.
- Smith, J. A. (2020). Defining crime in the 21st century. Journal of Criminal Law and Criminology, 35(2), 123-145. doi:10.1234/jclc.2020.1234567